

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A költségvetési csalás elbírálásakor felmerülő egyes eljárásjogi problémák

Szerző:

dr. Eördögh Dávid

Pécs, 2023. július 17.

I. Bevezető

A költségvetési csalás új tényállását a jogalkotó a költségvetés bevételeinek büntetőjogi eszközökkel történő megfelelő biztosítása érdekében a korábbi bevételi és kiadási oldalakon jelentkező bűncselekmények összevonása útján, kellően absztrakt módon határozta meg. Ezáltal a költségvetési csalás deliktumának 2012. január 1-jével a korábbi anyagi jogi kódexbe történő iktatásával és annak a 2012. évi új Büntető Törvénykönyvben gyakorlatilag változatlan tartalommal történő szerepeltetésével a gazdasági érdekeket támadó tényállások között egy kiemelkedő fontosságú, és előfordulásának gyakoriságánál fogva is jelentős - ténylegesen azonban a költségvetést károsító bűncselekmények című külön fejezetben szabályozott - gazdasági deliktum jött létre.

A költségvetési csalás tényállása vizsgálható anyagi jogi szempontból, részben a Büntető Törvénykönyv Általános Részének törvényhelyein, alapintézményein keresztül az egyes alapelemek elemzése útján és eljárásjogi megközelítéssel is. A tényállás büntetőjogi elemzése a jogalkalmazó számára megkerülhetetlen a tényállás helyes, adott esetben a jogalkotó céljával összhangban álló értelmezése érdekében, melyet kiegészíthet a jogalkalmazói gyakorlat talaján álló eljárásjogi megközelítés.

Utóbbi vizsgálat létjogosultsága azon alapul, hogy a költségvetési csalás büntette esetében lehetnek olyan problémakörök, amelyek az ilyen büntetőügyek elbírálása körében, mint eljárási kérdések merülhetnek fel, és azok jellegazonosak, tipizálhatók. Jelen dolgozat ezen eljárási aspektusból megfigyelhető problémák megjelölésére összpontosít, hangsúlyozva, hogy szándékosan figyelmen kívül hagyja az anyagi jogból fakadó, az ügy mikénti elbírálásakor, jellemzően a bizonyítás során felmerülő kérdéseket, mert azok jelentőségüknél, terjedelmüknél fogva külön vizsgálódás tárgyát képezhetik.

A költségvetési csalás elbírálásakor jelentkező hangsúlyosan eljárásjogi kérdések a vádemeléshez kapcsolódnak, így a vádirat tartalmi elemeinek sajátosságaiban öltenek testet; a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedések indítványozása esetén merülnek fel; végül a több vádlottal szemben folyamatban lévő büntetőügyekben az előkészítő ülésen egyes vádlottak esetében hozott ügydöntő határozat tényéből következnek. Az ügy bíróságra érkezésétől annak befejezéséig

jellemzően e problémakörök merülhetnek fel, mely természetesen nem jelenti azt, hogy az ilyen típusú büntetőügyeknek ne lehetnének további, tipizálható eljárásjogi jellemzői.

Jelen írás egyes fejezeteiben ezért - időrendben a vádemeléstől haladva - a kapcsolódó jogintézmények rövid bemutatása mellett a fenti kérdéskörök szereplenek, némely esetben a gyakorlat által adott válaszokkal. A dolgozatban jelentőségénél fogva, és amiatt, hogy szoros kapcsolatban áll a felmerült eljárásjogi kérdésekkel, külön kiemelésre kerül a többvádoltas ügyek előkészítő ülésen történő részbeni befejezésével kapcsolatos alkotmánybíróági határozat, valamint részben az eljárásjogi kérdések interdiszciplináris megközelítése miatt az előkészítő ülések közgazdaságtudomány oldaláról történő elemzésének lehetősége is.

II. A vádirat tartalmi elemeinek sajátosságai és hiányuk következményei a költségvetési csalás miatt indult eljárásokban

A vád tárgyává tett cselekmények leírását a költségvetési csalás büntette miatt indult büntetőeljárásokban is alapvetően a törvényi tényállás határozza meg. Az ilyen ügyekben emelt vádnak ezért annyiban vannak más vádiratokhoz képest eltérő tulajdonságai, amennyiben a különböző deliktumok eltérő jellemzőkkel bírnak.

A költségvetési csalás büntette miatt indult ügyekben kelt vádiratoknak ezért egyfelől vannak olyan elemei, amelyek az eljárásjogi törvényben foglaltaknak megfelelő vádemelés velejárói, másfelől vannak tipizálható elemei, amelyek a vád tárgyává tett cselekmény jellegéből következnek. Utóbbiak a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírásában és az ügyészégg indítványaitól függően a speciális vádirati kellékekben öltönek testet. Ezen - alapvetően anyagi jogi norma alapján behatárolt - elemeknek a hiánya végső soron az eljárás megszüntetését is eredményezheti.

A hatályos eljárásjogi törvény ellentétben a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 2.§ (2) bekezdésének 2006. július 1-jétől fennállt szövegezésével¹ nem adja meg a törvényes vád

---

¹ A régi Be. 2.§ (2) bekezdése szerint törvényes a vád, ha a vádemelésre jogosult a bírósághoz intézett indítványában meghatározott személy pontosan körülírt, büntető törvénybe ütköző cselekménye miatt a bírósági eljárás lefolytatását kezdeményezi. A vádemelésre jogosultság a vád alaki legitimációját, míg az indítvány és annak érdemi tartalma: a

definícióját. Mindez azonban nem jelenti a korábbi joggyakorlattal való szakítást, hiszen a Be. megtartja a törvényes vád összes elemét, de azokat kodifikációs megfontolásból nem az alapvető rendelkezések között rögzíti, hanem részben a vádirat törvényes elemeiként (Be. 422.§ (1) bekezdése), részben pedig a vádemelési jogosultság hiánya miatt fennálló megszüntető okként (Be. 492.§ (2) bekezdés c) pont) szabályozza.² Ezáltal továbbra is megvalósul a bírósági eljárásban való hatékony védelem kívánalma és nem csorbul a fegyverek egyenlőségének elve sem, hiszen a törvényi követelményeknek megfelelően benyújtott - vagy hiánypótlásra kiegészített - vádirat alapján a vádlott és a védelem be tudja azonosítani, hogy pontosan milyen tények alapján kezdeményezi a vádhatóság a vádlott felelősségre vonását.³

A törvényjavaslat miniszteri indokolása szerint⁴ a vádirat tartalmának szabályozására a törvény kétlépcsős rendszert vezet be. A vádirat törvényes elemei között kötelező elemként sorolja fel a vádirat fogalmi elemeit, amelyek az 1998. évi XIX. törvény szabályozása szerinti törvényes vád fogalmának részét képező tartalmi legitimáció elemeinek feleltethetők meg. Erre építve, mintegy második lépcsőként szabályozza a vádirat információs funkciót ellátó további elemeit. Ezáltal az új törvényi szabályozás egyértelműen, az egyéb kellékektől elhatárolható módon szerepelteti, hogy a vádiratnak milyen minimális elvárásoknak kell megfelelnie ahhoz, hogy az érdemi elbírálás alapját képezze.

A Be. 422.§ (1) bekezdése alapján a vádirat törvényes elemei: a) a vádlott azonosításra alkalmas megjelölése, b) a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírása, c) a vád tárgyává tett cselekménynek a Btk. szerinti minősítése, d) az ügyészségnek a büntetés kiszabására vagy intézkedés alkalmazására, vagy a kóros elmeállapota miatt nem büntethető terhelt felmentésére vonatkozó indítványa.

A Be. 422.§ (2) bekezdése alapján a vádirat az (1) bekezdésben meghatározott törvényes elemeken túl tartalmazza: a) a vád tárgyává tett cselekményekkel, illetve részcselekményekkel összefüggő,

---

meghatározott személy pontosan körülírt, büntető törvénybe ütköző cselekménye, valamint amiatt az eljárás kezdeményezése a vád tartalmi legitimációját jelentette.

² Vö.: Kommentár a büntetőeljárás törvényhez c. mű (Főszerkesztő: Polt Péter), Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2018) 835. o.

³ A régi és az új alaki jogi kódex eltérő szabályozása inkább a nem törvényes vád, illetve a törvényes elemeket nélkülöző vádirat eltérő jogi sorsában érhető tetten. Míg a korábbi szabályozás esetén a nem törvényes vád esetén a bíróság hiánypótlásra felhívás nélkül megszüntető határozatot hozott [rég. Be. 267.§ (1) bekezdés j) pont], addig az új törvény esetében a megszüntetésre csak a hiánypótlás eredménytelensége esetén kerülhet sor, és csak abban az esetben, ha emiatt a vád érdemi elbírálásra alkalmatlan [Be. 492.§ (2) bekezdés d) pont].

⁴ A 2017. évi XC. törvény indokolása a büntetőeljárásról, 422.§-hoz tartozó rész.

rendelkezésre álló bizonyítási eszközök megjelölését, b) az ügyészségnek az egyes cselekmények, illetve részcselekmények és büntetéskiszabási körülmények bizonyításával összefüggő bizonyítási indítványait, c) a bíróság hatáskörére és illetékességére vonatkozó jogszabályok megjelölését, továbbá a vádiratot benyújtó ügyészség hatáskörére és illetékességére vonatkozó rendelkezésekre való utalást, d) az ügyészség közlendőit, e) az ügyészség további indítványait.

A vádirat törvényes elemei közül tehát a Be. 422.§ (1) bekezdés b) pontjában foglalt elem, a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírása az, amely egyedi jellemzőket mutat a költségvetést károsító bűncselekmények esetén, míg a többi elem feltüntetése esetén egyéb bűncselekményekhez képest nincs eltérés.

Figyelemmel arra, hogy a Be. megtartotta a vádhoz kapcsolódó tartalmi legitimitáció elemeit, a korábbi törvény alapján a vád törvényességével kapcsolatban kialakult gyakorlat alapjaiban irányadónak tekinthető⁵. A vádlott cselekményének pontos körülírása esetén a cselekmény leírása alapján megállapítható, hogy a cselekmény a Btk. valamely tényállásába ütközik, és a vádban foglalt tényekből levonható következtetés a vádlott bűnössége kérdésében. A vád tárgyává tett cselekmény körülírása akkor pontos, ha a vádló indítványában ismertetett történeti tényállás hiánytalanul tartalmazza a bűncselekmény törvényi tényállási elemeinek (és az ahhoz tartozó keretkitöltő normáknak) megfeleltethető konkrét tényeket: az elkövetési magatartást, a cselekmény megvalósulásának helyét, idejét, stb.⁶ Ide tartozhat például a cselekmény indítéka, az elkövetés eszköze, módja és annak következményei, továbbá az elkövetés büntetőjogi minősítése szempontjából jelentős egyéb körülmények. Azonban a vád tárgyává tett történeti események leírásának nem a különös részi törvényi tényállás jogi fogalmait kell felsorolnia, hanem konkrétan azokat az eseményeket, amelyek alkalmasak az indítványozott (vagy akár eltérő), ám mindenképpen büntetőtörvénybe ütköző cselekmény bíróság által történő megállapítására. Ez a feltétel teljesül, ha a vádirati tényállás a bűncselekmény tárgyi oldali ismérveit olyan részletességgel tartalmazza, amelyből az alanyi oldal szükséges elemére alapos következtetést lehet levonni⁷.

---

⁵ Így a joggyakorlat továbbra is támaszkodik például a Kúria (még Legfelsőbb Bíróságként kiadott) - az 1998. évi XIX. törvény egyes rendelkezéseinek értelmezéséről szóló - 1/2007. BK véleményében a vád kapcsán írtakra, értelemszerűen azzal a megszorítással, hogy a büntető kollégiumi véleményben feltüntetett jogszabályi rendelkezések már nem hívhatók fel, és az abban írtakat az új törvényi rendelkezések tükrében kell figyelembe venni.

⁶ Lásd erről 1/2007. BK vélemény A/I. pontja.

⁷ EBH2015. B.10.

Mindezt a költségvetési csalás büntettére vetítve - és azon belül a költségvetést károsító cselekmények általános elkövetési magatartásait meghatározó, a Btk. 396.§ (1)-(5) bekezdéseiben szabályozott eseteket figyelembe véve - általánosságban a következők állapíthatók meg.

Figyelemmel arra, hogy a költségvetést károsító cselekmények elkövetésére igen gyakran gazdasági társaságok felhasználása útján kerül sor, a vádiratnak rögzíteni kell a gazdasági társaságok közhitelű nyilvántartásban szereplő adatait, olyan terjedelemben, hogy meg lehessen állapítani, hogy az adójogviszony kik között jött létre, valamint, hogy a vádlott pusztán a jogszabályok alapján, a gazdálkodó szervezet vezetőjeként⁸ felelős-e az adókötelezettségek teljesítéséért. E körben szükséges kitérnie az ügyészségnek arra, hogy ha nem a vádlott az adóalanyként szereplő gazdasági társaság önálló képviselőre jogosult tisztségviselője (képviselője), akkor büntetőjogi felelőssége min alapul; ténylegesen ő látta-e el a gazdasági társaság irányítását, valós képviselőjének tekinthető-e, illetve olyan személynek, aki a jogi személy döntéseinek meghozatalára bizonyíthatóan meghatározó befolyást gyakorol.⁹ Ide kapcsolódik, hogy amennyiben a költségvetési csalást a gazdasági társaság képviselőjében, ügyintézési jogkörében eljárni nem tudó, „külső” személy követi el, a vádiratnak tartalmaznia kell, hogy a vezető tisztségviselő felelőssége miként alakul, esetleg tévedés miatt nem vonható felelősségre, így a vádlott közvetett tettesként felelhet, vagy a vezető tisztségviselő tudott a vezetése alatt álló társaság adófizetési kötelezettségéről és annak elmaradásáról, mely esetekben tettesként vonható felelősségre, míg a „külső” személy esetében valamely részesi alakzat állapítható meg.¹⁰

A cselekmény elkövetésének módját, gyakorlatilag a vagyoni hátrány okozásának mikéntjét is rögzíteni kell a vádiratban. Igen gyakran a költségvetési csalás büntettét az adólevonási jog jogosulatlan gyakorlásával követik el. Ebben az esetben az adókijátszásban résztvevő társaságok fizetendő adójukat valótlán számviteli bizonylatok felhasználásával, könyvelésbe történő beállításával csökkentik. Ekként szükséges e fiktív számlák beazonosításra alkalmas megjelölése, a

---

⁸ A gazdálkodó szervezet vezetőjének fogalmát a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény (Csődtv.) 3.§ (1) bekezdés d) pontja adja meg.

⁹ Az ilyen személyek egyúttal árnyék vezető tisztségviselők is lehetnek. Ilyen lehet például a gazdálkodó szervezet többségi befolyással rendelkező tagja, a cégvezető, az a személy, akinél a vezetői tisztség elnyeréséhez a nyilvántartásba történő bejegyzés szükséges, de az valamilyen okból elmarad, ám ténylegesen vezető tisztségviselőként tevékenykedik. Vö.: A Kúria Polgári Kollégiuma „A vezető tisztségviselők hitelezőkkel szembeni felelőssége” tárgykörben felállított joggyakorlat-elemző csoportjának összefoglaló véleménye, 11.-14.o.

¹⁰ Schmidt Péter: A költségvetési csalás jelenlegi minősítési, elhatárolási kérdései és bírói gyakorlata. In: Büntetőjogi Szemle 2017/2. szám, 111.o.

számlaszámnak, a teljesítés időpontjának, a nettó és bruttó árnak, az áfa tartalomnak, vagy akár a termékértékesítés, vagy szolgáltatásnyújtás tárgyának rögzítésével. A bonyolultabb költségvetést károsító bűncselekmények esetén a terheltek rendszerint fiktív számlázási láncolatot alakítanak ki abból a célból, hogy csalárd tevékenységük a hatóságok számára rejtve maradjon, illetve nehezebben felderíthető legyen. Az ilyen úgynevezett láncügyeletek¹¹ esetén a vádirat rögzíti a számlázási láncolat résztvevőit, melyek szerepük szerint úgynevezett „bukócégek”, „eltűnő kereskedők” (missing trader), haszonhúzó társaságok (bróker cégek), „conduit” (külföldi csatorna) társaságok, vagy közbeiktatott elosztó cégek („puffer cégek”) is lehetnek, bár utóbbiak felhasználása nem szükségszerű. Szerepük a költségvetést károsító konkrét cselekményekhez igazodik, azonban főként a bukócégek vagy eltűnő kereskedők azok, amelyek jellemzően „stróman” vezető tisztségviselők neve alatt végzett gazdasági tevékenységük után nem fizetik meg az adót a költségvetésnek, a külföldi csatorna társaságok szerepe az áru szabályosan működő belföldi vagy közösségi kereskedőtől történő beszerzése, a közbeiktatott cégek adóminimalizáló tevékenységet végeznek, míg a haszonhúzó gazdasági társaságok a számlázási láncolat segítségével „felduzzasztott” általános forgalmi adót helyezik levonásba és ezáltal csökkentik fizetendő adójukat, vagy ezt meghaladóan visszatérítési igénnyel élnek¹². A határon átnyúló termékértékesítés esetén a vádiratnak tartalmaznia kell, hogy a termékek mely cégek gazdasági tevékenysége folytán kerülnek ténylegesen vagy akár fiktív módon beszerzésre vagy értékesítésre.

Fenti magatartások leírásával azonban a vádirat tartalmi legitimációja még nem lehet teljes; figyelemmel arra, hogy a költségvetési csalás első alapesete - a Btk. 396.§ (1)-(5) bekezdéseiben szabályozott esetek - más tévedésbe ejtésével, tévedésben tartásával, valótlan tartalmú nyilatkozat tételével, vagy a valós tény elhallgatásával követhető el, a vádiratnak tartalmazni kell az ezeknek a magatartásoknak megfeleltethető tényeket: így például az adójogviszonyokban gyakoribb önadózási rendszert feltételezve az adóbevallások benyújtásának helyét, idejét, vagy azok elmaradása esetén az utolsó időpontot, amikor az adóalany e kötelezettségének eleget tudott volna tenni. Adó eltitkolásánál például fel kell tüntetni - általános forgalmi adó adónemre elkövetett költségvetési csalás esetén - azt is, hogy bevallásonként mennyi a jogosulatlanul levonásba helyezett,

---

¹¹ Az Európai Unió Bíróságának terminológiájában az ilyen ügyeleteket gyakran körhinta ügyleteknek vagy körhinta csalásoknak is nevezik.

¹² A körhinta csalás alapfogalmairól lásd: Steiner Gábor: A költségvetési csalás bizonyítási kérdései. In: Büntetőjogi Szemle 2021/1. szám, 46-48.o.

visszaigényelt, vagy eltitkolt adó összege, ezáltal mekkora a vagyoni hátrány. A cselekmény körülírása nem pontos, ha a vádló a vádiratban pusztán az eltitkolt bevétel összegét rögzíti, de nem jelöli meg, hogy az eltitkolt bevétel milyen ügyletből származott, vagy mely tények utalnak egyértelműen a konkrét bevétel megszerzésének tényére. Ezáltal rögzíti ugyanis az ügyészség az elkövetés módját. Mindezek alapján a vádhatóságnak rögzítenie kell a vádiratban, hogy pontosan mely értékesítések milyen összegű árbevétele képezi a vád tárgyát.

Mivel a költségvetési csalás keretdiszpozíció, a vádiratnak tartalmaznia kell a keretkitöltő normákat, ezek feltüntetésének hiányában a vád nem kellően pontosan körülírt.¹³ Ezek jellegzetesen egyes adónemekre vonatkozó adójogszabályok, melyek általános forgalmi adó esetén például a Közösségen (Európai Közösség) belüli termékbeszerzést, a Közösség területén kívülre történő termékértékesítést, az adólevonási jog gyakorlását szabályozzák, vagy más adónemek, járulékok befizetési kötelezettségét írják elő.

A költségvetést károsító bűncselekményeket gyakorta bűnszövetségben, esetleg bűnszervezetben követik el, ezekben az esetekben a vádiratnak tartalmaznia kell, hogy az ügyész milyen tények alapján látja megállapíthatónak a társas bűnelkövetés valamely súlyosabb formáját. Ugyanez mondható el az ennél a deliktumnál többször felhívott üzletszerűségre, e minősítés általános részi törvényi elemeit is tartalmaznia kell a vádiratnak. Megjegyzendő azonban, hogy ezek a hiányában a vád tartalmi legitimációval bír, legfeljebb a Btk. értelmező rendelkezéseiben írt, súlyosabb jogkövetkezményt generáló elkövetési módok nem állapíthatók meg. Kiemelendő itt is, hogy nem követelmény a vádiratban a bűnszövetség, bűnszervezet vagy az üzletszerűség értelmező rendelkezés szerinti fogalmi eleminek használata, elegendő, ha a bíróság a vádiratban felhozott tények alapján egy fogalmak elemeinek mindegyikére következtetni tud.

A vádirat Be. 422.§ (1) bekezdés a), c) és d) pontjaiban foglalt további törvényes elemei, hasonlóan a 422.§ (2) bekezdésében szereplő vádirati kellékekhez a többi bűncselekményhez képest speciális, kifejezetten erre a deliktumra jellemző sajátosságokat nem mutatnak. Utóbbiak közül - eljárásjogi következményeit tekintve - mégis a 422.§ (2) bekezdés a) pontjában foglaltak érdemelnek kiemelését,

---

¹³ Ez attól függetlenül követendő, hogy az előkészítő eljárással, a nyomozás felügyeletével és irányításával, valamint a befejező intézkedésekkel kapcsolatos ügyészi feladatokról szóló 9/2018. (VI. 29.) LÜ utasítás a keretjogszabályok felhívásának kötelezettségét csak a közlekedési bűncselekmények esetén tartalmazza (62.§ (1) bekezdés).

miszerint a vádirat a törvényes elemeken kívül tartalmazza a vád tárgyává tett cselekményekkel, illetve részcselekményekkel összefüggő bizonyítási eszközök megjelölését. A Be. 422.§ (2) bekezdés d) pontja - az ügyészség közlendői - pedig azért bír jelentőséggel, mert ide tartoznak többi között - a költségvetést károsító bűncselekmények esetén igen gyakori - vagyont érintő kényszerintézkedések fennállására utaló adatok.

Szükséges továbbá utalni arra, hogy a vádiratban speciális kellékek szerepelnek a Be. 424.§ (2) bekezdése alapján egyezség esetén, valamint jogi személlyel szemben alkalmazható intézkedések indítványozásakor a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvény (a továbbiakban: Jszbt.) 13.§ (2) bekezdése alapján¹⁴. A Jszbt. 13.§ (1) bekezdése alapján, ha a nyomozás adatai alapján a jogi személlyel szemben e törvény szerint intézkedés alkalmazásának lehet helye, az ügyészség a jogi személlyel szemben intézkedés alkalmazását - ha e törvény másként nem rendelkezik - a vádiratban indítványozza. A 13.§ (2) bekezdése alapján a vádiratnak tartalmaznia kell a) a jogi személynek a bírósági nyilvántartásban történő azonosítására alkalmas adatait, b) a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd, valamint a törvényes képviselő adatait, c) a vád tárgyát képező bűncselekmény és a jogi személlyel szemben intézkedés alkalmazhatóságát alátámasztott körülmények pontos leírását, valamint d) indítványt arra, hogy a bíróság a jogi személlyel szemben - e törvény szerinti - intézkedést alkalmazzon. E sajátos vádirati kellékek tehát nem a Be. 422.§-ában, a vádirat tartalma alatt kerülnek feltüntetésre.

A Be. 493.§ (1) bekezdése alapján ha a vádirat nem, vagy hiányosan tartalmazza a 422.§ (1) bekezdésében előírt törvényes elemeket, a bíróság hivatalból vagy indítványra, a hiányok megjelölése mellett végzésben felhívja az ügyészséget a vádirat hiányosságainak pótlására. A Be. 493.§ (4) bekezdése alapján a bíróság az (1) bekezdés megfelelő alkalmazásával az előkészítő ülés megkezdése előtt felhívhatja az ügyészséget a vádirat hiányosságainak pótlására, ha a vádirat nem vagy hiányosan tartalmazza a 422.§ (2) bekezdés a) pontjában előírt tartalmi elemeket. Ha az ügyészség a vádirat jelzett hiányosságait a Be. 493.§ (2) bekezdésében meghatározott két hónap határidőn belül nem pótolja, a bíróság a 493.§ (3) és (4) bekezdése értelmében az eljárást nem ügydöntő végzéssel a Be.

---

¹⁴ A törvény speciális vádirati kellékek meglétét támasztja továbbá a pótmagánvádas eljárásban a vádindítvánnyal szemben [Be. 793.§ (2) bekezdés] és a távollévő terhelttel szemben indult eljárásokban is [Be. 748.§ (4) bekezdés], előbbi azonban a költségvetést károsító cselekmények esetében nem bír relevanciával, mivel nincs polgári jogi igényt előterjeszteni tudó sértett, míg utóbbi természeténél fogva ritkábban fordul elő.

492.§ (2) bekezdés d) pontja alapján megszünteti, ha a vádirat - a hiányosságainak pótlására irányuló felhívás ellenére - nem, vagy hiányosan tartalmazza a 422.§ (1) bekezdésében előírt törvényes elemeket, és emiatt a vád érdemi elbírálásra alkalmatlan, illetőleg a 492.§ (2) bekezdés e) pontja alapján jár el így, ha vádirat továbbra sem tartalmazza, vagy hiányosan tartalmazza a Be. 422.§ (2) bekezdés a) pontjában foglaltakat.

Látható, hogy a törvény eltérő jogkövetkezmenyt fűz a vádirat törvényes elemeinek hiányához, illetve pótlásuk nem teljesítéséhez, valamint a vádirat egyéb kellékeinek hiányához, hiszen utóbbiak közül egyedül a bizonyítási eszközök megjelölésének elmaradása lehet kiváltója az eljárás megszüntetésének, a többi kellék hiánya nem¹⁵. A vádirat törvényes elemeinek hiánya esetben a törvényhozó tartalmi szűkítést, a bizonyítási eszközök megjelölésének elmaradása kapcsán időbeli szűkítést alkalmaz; előbbi esetben ugyanis csak akkor szüntethető meg az eljárás, ha a vádirat érdemi elbírálásra alkalmatlan, míg utóbbi esetben csupán az előkészítő ülés megkezdéséig hívható fel az ügyész e hiány pótlására. További különbség, hogy a kötelező felhívni az ügyészséget a vádirat hiányosságainak pótlására, ha az a törvényes elemeket nem tartalmazza, míg a bizonyítási eszközök megjelölésének elmaradása esetén a hiánypótlás bírói mérlegeléstől függ.

Kiemelendő, hogy az eljárás fentiek miatti megszüntetése anyagi jogerő hatással nem bír, nem tekinthető olyan döntésnek, amely véglegesen lehetetlenítené el a büntetőeljárás lefolytatását. Ennek oka, hogy az eljárás megszüntetéséhez vezető bírói döntés a vádban leírt tényeket, a cselekményt nem értékeli, vagyis elbírálatlanul hagyja a bizonyítékokat, és nem foglal állást a büntetőjogi felelősség kérdésében¹⁶. Mindez megegyezik a korábbi eljárásjogi törvényen nyugvó gyakorlattal, az 1/2007. BK véleményben írtakkal, azzal, hogy az új törvényi szabályozás értelmében a bíróság nem ügydöntő végzéssel szünteti meg az eljárást.

A költségvetési csalás büntette miatt benyújtott vádiratok esetén a cselekmény pontos leírásának hiányában - így akkor, ha a vádirat nem tartalmazza a fentebb írt tipizálható, ám korántsem

---

¹⁵ Egyértelmű e tekintetben a törvényhozói szándék: a törvényjavaslat miniszteri indokolásának 422.§-hoz tartozó része úgy fogalmaz, hogy csak a törvényes elemeket és a bizonyítási eszközök megjelölését kérheti számon a bíróság az ügyészségen, de a további információs rendeltetésű elem hiánya nem képezheti a későbbiekben az eljárás felfüggesztésének vagy megszüntetésének alapját.

¹⁶ Kommentár ..., 837. o.

teljeskörűen felsorolt elemeket - tehát szükséges az ügyészség felhívása a hiányok pótlása érdekében, és végső soron ezek nem teljesítése az eljárás megszüntetését eredményezheti.

Kérdésként merül fel azonban, hogy az ügyészség felhívható-e a vádirat speciális kellékeinek - a cselekmény jellegéből fakadóan főként az egyezség esetén érvényesülő kellékeknek és a Jszbt. szerinti elemeknek - a pótlására és milyen törvényhely alapján. A Be. tárgyalás előkészítése címet viselő XIII. Részében e körben csak a Be. 493.§ tartalmaz rendelkezéseket, ez alapján pedig erre nincs lehetőség. Következik ez abból is, hogy a hiánypótlásra irányuló felhívás nem teljesítésének célszerűségi okokból szinte mindig van jogkövetkezménye; márpedig ilyen következményt a törvény csupán a törvényes elemek és a Be. 422.§ (2) bekezdés a) pontjában foglaltak hiányához fűz. A bűnösség beismeréséről szóló egyezség kapcsán belátható, hogy amennyiben a vádirat nem felel meg a Be. 424.§ (2) bekezdésében foglaltaknak, a bíróság nem a XCIX. Fejezete szerinti külön eljárás szerint folytatja le az eljárást, hanem az általános szabályok szerint. A vádirat Jszbt.-ben foglalt különleges feltételeinek hiánya kapcsán viszont a kérdés megválaszolásához elengedhetetlen annak tisztázása, hogy a Jszbt. 13.§ (2) bekezdésében felsoroltak a vádirat speciális kellékeinek vagy sajátos törvényi elemeknek tekintendők-e. A Jszbt. szóhasználata e körben nem nyújt segítséget, hiszen a 13.§ (2) bekezdésében kategorikus rendelkezésként az szerepel, hogy a vádiratnak a jogi személlyel szemben alkalmazható intézkedések esetén mit „kell” tartalmaznia, míg a Be. a 422.§-ában a „törvényes elemei” és „a törvényes elemeken túl tartalmazza” kitélt szerepelteti. Utóbbi jogalkotás-technikailag ugyanúgy a törvényhozói parancsot jelöli, mint a kevésbé választékos kell ige. A Jszbt. 7.§ (2) bekezdése alapján, ha a büntetőeljárás során a jogi személlyel szemben intézkedés alkalmazásának lehet helye, a Be. rendelkezéseit az e törvényben meghatározott eltérésekkel kell értelemszerűen alkalmazni. A Jszbt. - a Be.-hez hasonlóan - nem tartalmaz arra rendelkezést, hogy bármilyen következménye lenne a 13.§ (2) bekezdésében írt adatok vádbeli hiányának; azokra nézve nem ír elő hiánypótlást és azok elmaradása nem képezheti a jogi személlyel szemben az eljárás megszüntetését, hiszen a törvény 16.§-ában, az eljárás megszüntetése cím alatt a vádirat speciális kellékeinek hiánya nem szerepel. Mindebből következik, hogy a Jszbt. 13.§ (2) bekezdésében felsorolt speciális vádirati kellékek hiányának pótlására nem lehet az ügyészséget felhívni, és azok hiányának nincs következménye, hiszen a jogi személlyel szemben folytatott eljárás hiányosságai eleve nem hathatnak ki a terhelt ellen indult büntetőeljárásra, másrészt még a jogi személy relációjában sem eredményezik az eljárás megszüntetését. Pusztán célszerűségi okokból mindezek ellenére azonban

megfontolandó a vádhatóság felhívása a jogi személyre vonatkozó adatok pótlására, és ezzel a bíróságok eseteként élnek is.

III. Egyes speciális eljárási szabályok jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedés indítványozása esetén

Fentebb már utaltunk rá, hogy a költségvetést károsító bűncselekmények esetén viszonylagos gyakorisággal az ügyész jogi személlyel szemben büntetőjogi intézkedés alkalmazását indítványozza. Azon túlmenően, hogy a vádirat ilyenkor speciális kellékeket tartalmaz, e jogintézmény további eljárási kérdéseket is felvet elsősorban a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd meghatalmazásának korlátozó szabályai és a bírósági eljárás során történő jelenléte kapcsán. Ezt megelőzően azonban szükséges röviden utalni a jogi személy és a terhelt felelősségre vonása közötti különbségekre, valamint a jogi személy felelősségre vonásának kialakulására.

III. 1. A jogi személy felelősségre vonásának alapjai a hatályos jogban

A jogi személy felelősségre vonásának lehetőségét jogharmonizációs kötelezettségnek és nemzetközi egyezményekben foglaltaknak eleget téve¹⁷ a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 2001. évi CXXI. törvény teremtette meg a régi Btk. 70.§ (1) bekezdésében felsorolt intézkedések közé történt újabb, 8. pont beiktatásával. A hatályos anyagi jogi kódex szintén az intézkedések között, a 63.§ (1) bekezdés i) pontjában tünteti fel a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló törvény szerinti intézkedéseket.

Alapvető különbség a terhelt büntetőjogi felelőssége és a jogi személy felelőssége között, hogy a jogi személy a Btk. értelmében nem válhat elkövetővé, mert a jogi személynek nincs önálló büntető anyagi jogi jogalanyiséga. A Btk. minden jogintézménye az egyéni büntetőjogi felelősség elvén alapul, ezért indokolt, hogy a jogi személy büntetőjogi szankcionálásáról külön törvény rendelkezzen. A hatályos szabályozás a jogi személlyel szemben alkalmazható, elismerten büntetőjogi jellegű intézkedéseket

---

¹⁷ A jogi személyek felelősségre vonhatóságáról rendelkező nemzetközi egyezményeket és felelősségre vonásuknak nemzetközi modelljeit lásd: Belovics Ervin, Gellér Balázs, Nagy Ferenc, Tóth Mihály: Büntetőjog I. Általános Rész, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest 2012, 503-515. o.

tehát nem a Btk. rendszerében, hanem külön törvényben rendezi.¹⁸ Ez a törvény a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvény (Jszbt.), mely a jogi személlyel szemben alkalmazható intézkedések eljárásjogi és végrehajtási kérdéseit is tartalmazza.

A törvény kiindulási alapja szerint - a Jszbt. 3.§ (1) bekezdéséből megállapíthatóan - a jogi személy sajátos büntetőjogi felelőssége főszabályként nem önálló, hanem származékos: büntetőjogi szankcionálására - a törvényben meghatározott kivételekkel - csak akkor nyílik lehetőség, ha van olyan természetes személy, akivel szemben büntetőeljárást lehet folytatni, és e természetes személy hagyományos értelemben vett büntetőjogi felelősségéhez, de legalábbis vonatkozásában az elkobzás vagy vagyonekobzás alkalmazásához kapcsolható a jogi személy büntetőjogi szankcionálása. A törvény a természetes személy elkövetők bűncselekményeit a jogi személyhez való kapcsolatuk alapján a jogi személynek tudja be és ez alapján rendelkezik a 2.§-ában az intézkedés alkalmazásának feltételeiről. A jogi személy és a természetes személy felelőssége egymás mellett érvényesül, azaz a természetes személy elkövető büntetőjogi felelősségre vonása nem zárja ki a jogi személlyel szemben szankció alkalmazását, és utóbbi folytán nem enyészik el a természetes személy büntetőjogi felelőssége. A jogi személlyel szemben alkalmazásra kerülő intézkedések célja a jogi személy működésével összefüggő jogsértések hatékonyabb megelőzése, valamint a bűncselekménnyel szerzett gazdagodás, vagyoni előny elvonása.¹⁹

A törvény II. Fejezetében szereplő büntetőeljárás rendeltetések a jogi személyt nem terhelteként, vagy egyéb érdekeltként kezelik, hanem teljesen új konstrukciót hoznak létre a büntetőeljárás jogban. A törvényi szabályozás ugyanis abból indul ki, hogy a jogi személy csak képviselője útján képes jogviszonyokban részt venni, ezért nem a jogi személy jogállásáról rendelkezik, hanem a jogi személy törvényes képviselőjét, illetve a büntetőeljárás során az érdekében kötelezően eljáró ügyvédet, mint perbeli képviselő ruházta fel büntetőeljárás jogosságokkal akként, hogy a jogi személy törvényes képviselőjének, illetve perbeli képviselőjének helyzete leginkább a védő eljárásjogi helyzetéhez hasonlít.²⁰

---

¹⁸ Belovics, Gellér, Nagy, Tóth, 2012, 516. o.

¹⁹ Uo.

²⁰ Belovics, Gellér, Nagy, Tóth, 2012, 518. o.

A jogi személy eljárásjogi helyzetét alapvetően annak a természetes személynek az eljárásjogi helyzetétől függ, akire tekintettel a jogi személlyel szemben az intézkedés lehetősége, szükségessége felmerül. A törvény 3.§ (2) bekezdésében felsorolt - a jogalkotás során jelentősen kibővült - esetekben az eljárás felfüggesztése, illetve megszüntetése esetén is helye lehet a jogi személlyel szembeni intézkedések alkalmazásának. Emiatt már nem érvényesül mindenképpen az a korábbi általánosítható szabály, miszerint, ha a természetes személy terhelttel szemben a büntetőeljárás megszűnik, az eljárás a jogi személlyel szemben sem folyhat tovább.

III. 2. A hatályos szabályozás

A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedés indítványozása esetén felmerülő eljárásjogi problémák bemutatását megelőzően röviden szükséges a releváns szabályozás rögzítése.

A Jszbt. az intézkedések alkalmazásának feltételei alatt, a 2.§ (1) bekezdésben akként rendelkezik, hogy jogi személlyel szemben az e törvényben meghatározott intézkedések a Btk.-ban és - a 2013. július 1-jét megelőzően elkövetett bűncselekmények vonatkozásában - a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvényben meghatározott szándékos bűncselekmény elkövetése esetén alkalmazhatók, ha a bűncselekmény elkövetése a jogi személy javára előny szerzését célozta vagy eredményezte, vagy a bűncselekményt a jogi személy felhasználásával követték el, és a bűncselekményt a jogi személy vezető tisztségviselője vagy a képviselőre feljogosított tagja, alkalmazottja, illetve tisztségviselője, cégvezetője, valamint felügyelőbizottságának tagja, illetve ezek megbízottja a jogi személy tevékenységi körében követte el; vagy tagja vagy alkalmazottja a jogi személy tevékenységi körében követte el, és a vezető tisztségviselő, a cégvezető, illetve a felügyelőbizottság irányítási vagy ellenőrzési kötelezettségének teljesítése a bűncselekmény elkövetését megakadályozhatta volna. A 2.§ (2) bekezdése alapján az (1) bekezdésben meghatározott eseteken kívül az e törvényben meghatározott intézkedések alkalmazhatók akkor is, ha a bűncselekmény elkövetése a jogi személy javára előny szerzését eredményezte, vagy a bűncselekményt a jogi személy felhasználásával követték el, és a jogi személy vezető tisztségviselője vagy a képviselőre feljogosított tagja, alkalmazottja, illetve tisztségviselője, cégvezetője, valamint felügyelőbizottságának tagja a bűncselekmény elkövetéséről tudott.

A Jszbt. 3.§ (1) bekezdése tartalmazza a jogi személlyel szemben alkalmazható intézkedéseket, mely a jogi személy megszüntetése, a jogi személy tevékenységének korlátozása vagy pénzbírság kiszabása. A 3.§ (3) bekezdése értelmében a jogi személy megszüntetése kizárólag önállóan alkalmazható, a jogi személy tevékenységének korlátozása vagy a pénzbírság kiszabása önállóan és egymás mellett is. Ezen intézkedéseket akkor lehet alkalmazni, ha a bíróság a 2.§-ban meghatározott bűncselekmény elkövetőjével szemben büntetést szab ki, megrovást vagy próbára bocsátást alkalmaz, elkobzást vagy vagyonelkobzást rendel el, valamint a 3.§ (2) bekezdése alapján, az ott felsorolt esetekben - ahogy fentebb utaltunk rá - az eljárás felfüggesztésekor vagy megszüntetésekor is, ha a bűncselekmény elkövetése a jogi személy javára előny szerzését célozta vagy eredményezte, vagy a bűncselekményt a jogi személy felhasználásával követték el.²¹

A büntetőjogi intézkedésre irányuló indítványokkal érintett jogi személyek vonatkozásában a Jszbt. 9.§ (1) bekezdése alapján kötelező a jogi képviselő, hiszen e törvényhely értelmében abban az esetben, ha a jogi személlyel szemben intézkedés alkalmazásának lehet helye, a jogi személy érdekében meghatalmazás alapján ügyvéd vagy kamarai jogtanácsos, ennek hiányában kirendelés alapján ügyvéd jár el.

A Jszb. 9.§ (3) bekezdése szerint a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd (kamarai jogtanácsos) részére a jogi személy törvényes képviselője adhat meghatalmazást. A 9.§ (4) bekezdése ugyanakkor rögzíti, hogy meghatalmazást a terhelt, a terhelt hozzátartozója, illetve védője nem adhat, valamint a terhelt védője nem lehet a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd. A Jszbt. 9.§ (2) bekezdése alapján, ha a jogi személy nem hatalmaz meg érdekében eljáró ügyvédet, akkor a bíróság, az ügyészség, vagy a nyomozó hatóság rendel ki jogi személy érdekében eljáró ügyvédet. Ebben az esetben a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd kijelölése az illetékes területi ügyvédi kamara feladata. A Jszbt. 9.§ (5) bekezdése szerint a jogi személy érdekében eljáró ügyvédre a védőre

---

²¹ Így nem akadály - egyéb feltételek fennállta esetén - jogi személlyel szemben intézkedés alkalmazásának például, ha az elkövető halál, kegyelem, kóros elmeállapot, tevékeny megbánás, a feltételes ügyészi felfüggesztés keretében előírt magatartás tanúsítása vagy a feltételes ügyészi felfüggesztés tartamának eredményes letelte miatt, vagy törvényben meghatározott egyéb okból nem büntethető. Az sem akadály, ha az elkövető kiléte a nyomozás során nem volt megállapítható, ezért a nyomozó hatóság vagy az ügyészség az eljárást felfüggesztette, vagy az ügyészség az elkövető tartós, súlyos betegsége, illetve a bűncselekmény elkövetése után bekövetkezett elmebetegsége, vagy ismeretlen helyen vagy külföldön tartózkodása miatt járt el így, avagy azért, mert nem a gyanúsított követte el a bűncselekményt, illetve az nem volt megállapítható. A jogi személlyel szemben intézkedés alkalmazását az sem zárja ki, ha a bíróság a felmentő ítéletében megállapította, hogy a bűncselekményt nem a vádlott követte el, vagy nem volt bizonyítható, hogy a bűncselekményt a vádlott követte el. Emiatt utaltunk rá fentebb, hogy bár alapvetően a jogi személy eljárásjogi helyzetét a hozzá kapcsolódó természetes személy eljárásjogi helyzetétől függ, a jogalkotás a jogi személlyel szembeni intézkedések alkalmazási körét kitágította, némileg függetlenítette a terhelttel szemben folyamatban lévő eljárás sikerétől.

vonatkozó szabályok értelemszerűen irányadók. A Jszbt. 9.§ (7) bekezdése alapján a jogi személy törvényes képviselője a tárgyaláson jelen lehet, valamint a 9.§ (6) bekezdés b) és c) pontja szerint az ügy iratait megismerheti, és a jogi személyt érintő körben bizonyítékot terjeszthet elő, indítványokat és észrevételeket tehet, és a bírósági eljárásban felszólalhat. Ugyanilyen jogok illetik meg a jogi személy érdekében eljáró ügyvédet is.

A Jszbt. 16/B.§ (1) bekezdése alapján a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd jelenléte az előkészítő ülésen kötelező. A Jszbt. 16/B. § (2)-(3) bekezdése mind a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd, mind a jogi személy törvényes képviselője részére további, az előkészítő ülésen gyakorolható érdemi jogosultságokat határoz meg. A törvény nem írja elő ugyanakkor kötelező jelleggel a jogi személy képviselőjének tárgyalási jelenlétét.

III. 3. Eljárásjogi kérdések a jogi személyekkel kapcsolatos büntetőeljárásokban

Eljárásjogi problémák leginkább a jogi személyek érdekében eljáró ügyvédek nem megfelelő, a korlátozó szabályokkal ellentétesen adott meghatalmazása körében, valamint kisebb részben az ilyen ügyvédek eljárási cselekményeken való jelenléte kapcsán fordulnak elő.

III. 3. 1. A meghatalmazások korlátozottságából eredő problémák

A meghatalmazásokkal kapcsolatos problémák a Jszbt. 9.§ (3) és (4) bekezdéseinek szigorú szabályozásából származnak. A jogalkalmazás során jellemzően az alábbi esetkörök merülnek fel:

A gyakorlatban egyrészt előfordul, hogy a jogi személy érdekében eljáró ügyvédet a terhelt vagy hozzátartozója hatalmazza meg, mely a fenti meghatalmazási korlátokba ütközik. A kizáró szabály meglétének indoka, hogy noha a terhelt egyéni felelősségéről a büntetőeljárás során döntés születik, azonban el kell kerülni azt, hogy a terhelt a jogi személy esetleges felelősségét előtérbe helyezve megpróbálja a büntető igazságszolgáltatás elől menekülni, ám ugyanígy a jogi személynek is érdeke lehet, hogy valamely vezető tisztségviselője vagy alkalmazottja elleni büntetőeljárás ne jelentse szükségképpen a jogi személy elleni büntetőjogi intézkedés alkalmazását is. A terhelt és a jogi

személy érdekei ezért nem keveredhetnek a büntetőeljárás során.²² A Jszbt. 9.§ (4) bekezdésében megfogalmazott kizáró rendelkezés - azaz annak kimondása, hogy sem a terhelt, sem annak hozzátartozója, illetve védője nem hatalmazhat meg jogi személy érdekében eljáró ügyvédet, - azt hivatott szolgálni, hogy a terhelt, illetve a terhelti érdekkörbe tartozó személy és a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd között ne alakuljon ki olyan bizalmi viszony, ami végső soron nem a jogi személy érdekeinek elsődlegességét szolgálja.

A Jszbt. rendelkezéseibe ütközik az az eset is, amikor ugyanazon ügyvéd a terhelttől eltérő törvényes képviselő által adott meghatalmazás alapján eljárva a jogi személy jogi képviselője és a terhelt védője is egyúttal. A Jszbt. 9.§ (4) bekezdésének második mondatában írt tilalom oka szintén a fentiekben keresendő; a jogi személy és a terhelt esetleges ellentétes érdekei folytán ugyanazon ügyvéd érdekükben nem járhat el, ellenkező esetben keverednének a jogi személy és a terhelt érdekei, így az ügyvéd az egyiküket szükségképpen a másik ellenében képviselné. Másrészt a Jszbt. anyagi jogi rendelkezései egyértelművé teszik, hogy a természetes személy elkövető és a jogi személy között olyan kapcsolat jött létre, amely jogilag elítélendő: a törvény e tétel alapján teszi lehetővé a jogi személy szankcionálását²³. Ebből is következik, hogy ugyanazon jogi képviselő a jogi személy érdekében eljáró ügyvédként és a terhelt védőjeként akkor sem járhat el, ha a jogi személy és a terhelt között nem áll fenn érdekellentét.

Az az eset is adódhat, hogy a jogi személy jogi képviselőjének ellátására a jogi személy törvényes képviselője olyan időben adta a meghatalmazás, amikor még esetében nem állt fenn kizáró ok, utóbb azonban a törvényes képviselő gyanúsított, majd vádemelés folytán vádlotti pozícióba került. A Pécsi Törvényszék az előtte folyamatban lévő büntetőügyben a jogi képviselőt hivatalból kizárta a büntetőeljárásból arra hivatkozva, hogy a meghatalmazása nem felel meg a Jszbt. 9.§ (4) bekezdésében foglalt rendelkezéseknek annál fogva, hogy a meghatalmazás során eljáró személy - a kft. ügyvezetője - az ügy terheltjévé vált. A törvényszék a tilalmazó törvényhely alapján lényegében céltételező értelmezést folytatott, és a jogi személy jogi képviselője, valamint az őt meghatalmazó törvényes képviselő közötti bizalmi viszony létrejöttéből és annak a törvényes képviselő terhelti pozícióba kerülését követően történt változatlan fennállásából következtetett a jogi képviselő

---

²² A Jszbt. 9.§-ához fűzött indokolás

²³ Uo.

kizárásának szükségességére. A fellebbezés folytán eljáró Pécsi Ítéltábla az egyedi ügyben hozott határozatával a törvényszék végzését helybenhagyta.²⁴ A táblabíróság utalt arra, hogy a Jszbt. 9.§ (4) bekezdésének helyes értelmezése szerint a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd meghatalmazása nem származhat olyan személytől, aki az ügyben terheltként szerepel, függetlenül attól, hogy az általa adott meghatalmazás a terhelti pozícióba kerülése előtt vagy azt követően kelt. A másodfokú bíróság döntését a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) ügyleti képviseletre vonatkozó szabályaiból is levezette, mely szerint a meghatalmazás képviseleti jogot létesítő egyoldalú jognyilatkozat [Ptk. 6:15.§ (1) bekezdés], mely megbízási jogviszonyt feltételez a felek között. A megbízási szerződés konstrukciója - különösen annak tartós, több ügy folyamatos ellátására irányuló változata - a felek közötti bizalmi kapcsolaton alapul. A megbízási ügylet bizalmi jellege a megbízás céljából következik, azt az magánjogi rendelkezések is kifejezésre juttatják. A bizalom azonban, mint lelki-érzelmi kategória csak természetes személyek viszonyában értelmezhető, ezért a jogi személy megbízó által létesített megbízási kötelelem bizalmi alapja a jogi személy akaratát közvetítő törvényes képviselő személyében testesül meg. A jogi személy nevében eljáró ügyvezető által kötött ügyvédi megbízási szerződés és az annak alapján adott meghatalmazás mögött meghúzódó bizalmi viszony ezért az akadálya annak, hogy az ügyvezető későbbi terheltté válása esetén az általa - jogi személy nevében - meghatalmazott ügyvéd a büntetőeljárásban az ügyvezetővel érdekellentétbe került, vagy esetlegesen vele érdekellentétbe kerülő jogi személy képviseletét ügyvédként továbbra is ellássa.

Viszonylagos gyakorisággal előfordul az is, hogy a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd részére a meghatalmazást nem - az esetlegesen terhelti pozícióba kerülő - törvényes képviselő, hanem a jogi személy által ilyen célból meghatalmazott személy adja. Ez a gyakorlat sem felel meg azonban a Jszbt.-ből levezethető szabályoknak. A Jszbt. 9.§ (3) bekezdése alapján meghatalmazást a jogi személy törvényes képviselője adhat. A Ptk. 3:29.§ (1) bekezdése szerint a jogi személy törvényes képviseletét a vezető tisztségviselője látja el. A Jszbt. a meghatalmazás körében sem szervezeti, sem meghatalmazotti képviseletet nem nevesít. Ezt támasztja alá a Jszbt. indokolása is, amely éppen azzal indokolja a büntetőeljárás során a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd meghatalmazásának lehetőségét, hogy jelenleg nincs arra irányuló rendelkezés, hogy a törvényes képviselő a jogi személy

---

²⁴ Pécsi Ítéltábla, mint másodfokú bíróság Bpkf.I.315/2019/4. számú végzése

képviselétét érintő jogosultságát meghatalmazottja útján gyakorolja.²⁵ Éppen ezért a meghatalmazás adására csak a törvényes képviselő jogosult, e jogkörét nem delegálhatja.

További problémaként jelentkezhet, ha a büntetőeljárásban egyszer már kizárt jogi képviselőt hatalmaznak meg még egyszer a jogi személy érdekében eljáró ügyvédként. Ilyen adódhat például, ha a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd kizárására azért került sor, mert a meghatalmazást a terhelt adta, majd az eljárás későbbi szakaszában ugyanazon ügyvéd már a vezető tisztségviselő által adott - *expressis verbis* szabályszerű - meghatalmazással kíván a jogi személy érdekében eljárni. A törvény helyes - és a meghatalmazás mögött húzódó bizalmi viszonyt figyelembe vevő - értelmezése alapján erre sincs lehetőség. Az a tény, hogy a jogi személy érdekében eljáró ügyvédet ezúttal egy, a terhelti körön kívül eső személy hatalmazta meg, nem annullálja a korábbi - a terhelttől származó - meghatalmazásban megmutatkozó bizalmi viszonyt. Márpedig a terhelt és a jogi személy érdekei a büntetőeljárás során nem keveredhetnek, e kívánalom pedig nem valósul meg, ha ismételten a korábban a terhelt által meghatalmazott ügyvéd jár el a jogi személy érdekében. Ez az oka annak is, hogy a jogi képviselő korábbi kizárása is az egész eljárásra vonatkozott; ez az új meghatalmazás kapcsán sem lehet másként.

Fenti esetekben a jogi személy érdekében eljáró ügyvédet a büntetőeljárásból ki kell zárni. A Jszbt. 9.§ (5) bekezdése alapján a jogi személy érdekében eljáró ügyvédekre - a (6) bekezdésben meghatározott eltérésekkel - a védőre vonatkozó szabályok értelemszerűen irányadók. A Be. 41.§ (1) bekezdése értelmében védőként meghatalmazás vagy kirendelés alapján járhat el ügyvéd, következésképp, amennyiben a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd érvényes meghatalmazással nem rendelkezik, a büntetőeljárásból ki kell zárni.

Abból, hogy a jogi személy érdekében meghatalmazás adására csak a jogi személy törvényes képviselője jogosult, az is következik, hogy azon esetekben, amikor a jogi személynek csak egy törvényes képviselője van, aki az ügyben terhelt, illetve a terheltten és hozzátartozóján kívül nincs törvényes képviselője, nincs arra lehetőség, hogy a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd személye meghatalmazás útján kerüljön kijelölésre. Ilyen esetekben kirendelés útján kell gondoskodni a jogi személy jogi képviseléről. A bíróság kirendelő végzése alapján az eljáró ügyvéd kijelölése - a Jszbt.

---

²⁵ Pécsi Ítéletábrla, mint másodfokú bíróság Bpkf.I.309/2019/4. számú határozata

9.§ (5) bekezdése folytán alkalmazandó - a Be. 46.§ (1) bekezdése alapján az illetékes területi ügyvédi kamara feladata.

III. 3. 2. A jogi személy érdekében eljáró ügyvéd tárgyalási jelenléte

Kérdésként merülhet fel, hogy kötelező-e a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd jelenléte a tárgyaláson, valamint e tekintetben tehető-e különbség a járásbíróóságokon és a törvényszéken elsőfokon indult büntetőügyekben. A dilemma abból adódik, hogy egyfelől a Jszbt. kifejezetten csak az előkészítő ülésen írja elő a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd jelenlétét, másfelől a 9.§ (5) bekezdése alapján ugyan a jogi személy érdekében eljáró ügyvédekre a védőre vonatkozó szabályok értelemszerűen irányadók, azonban a Be. kötelező védői részvételről rendelkező szakaszaiból a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd jelenléte nem feltétlenül vezethető le. A kérdés eldöntéséhez a Jszbt. 17.§ (2) bekezdése sem ad fogódzót, mely a vádirati tényállás ügyészség általi módosítása és a jogi személlyel szembeni intézkedés alkalmazásának indítványozása esetére a tárgyalás elnapolásának és a jogi személy - tehát nem az érdekében eljáró ügyvéd - értesítésének kötelezettségét írja elő a bíróság számára. Ebben az esetben az értesítésnek tartalmaznia kell a jogi személynek címzett felhívást az érdekében eljáró ügyvéd meghatalmazására, illetőleg ennek hiányában a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd kirendelésének szükségességéről szóló tájékoztatást.

A Be. 510.§ (1) és (2) bekezdése értelmében a bíróság a tárgyalás határnapjára azt idézi, akinek a jelenléte kötelező, míg azt értesíti - többi között -, akinek a jelenlétét a törvény lehetővé teszi. Ha a védő részvétele kötelező az eljárásban [Be. 44.§], akkor az az előkészítő ülésen való jelenléte [Be. 499.§ (5) bekezdés] mellett a kötelező tárgyalási részvételét is jelenti [Be. 434.§].²⁶

A védő büntetőeljárásban való kötelező részvétele a vád tárgyává tett cselekmény milyenségén, a terhelthez köthető okokon, a bíróság döntésén, végül a törvény külön rendelkezésein alapulhat. Előbbi felsorolásból a terhelthez fűződő esetekből - így abból, hogy a terhelt kényszerintézkedés alatt áll; hallássérült, siketvak, vak; a magyar nyelvet nem ismeri; egyéb okból nem képes személyesen védekezni [Be. 44.§ b)-e) pontok], - valamint a bíróság indítványon alapuló vagy hivatalból történt,

---

²⁶ Mindez nem áll ellentétben azzal, hogy a több vádlottal szemben folyamatban lévő ügyekben a védő távollétében meg lehet tartani a tárgyalásnak azt a részét, amely a távolmaradó védencét sem érinti [Be. 429.§ (1) bekezdése], hiszen itt a lefolytatandó bizonyítási eljárás és a távol maradó vádlott között nincs kapcsolat.

kirendelésben megnyilvánuló döntéséből [Be. 44.§ f) pont] nem vezethető le a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd kötelező tárgyalási jelenléte, hiszen a védő kötelező részvételének ezen esetei a terhelthez kapcsolódóan a védelem jogának garanciáit jelenítik meg, így nincs közük a jogi személlyel szembeni eljáráshoz. Hasonló a helyzet a tárgyaláson való jelenlét jogáról lemondott vádlott védőjének kötelező részvételénél is [Be. 44.§ g) pontja és a 427.§ (5) bekezdés b) pontja], mert ebben az esetben a terhelt döntésén nyugvó garanciális szabály, hogy a védőnek részt kell vennie a tárgyaláson.

Kérdésként így az merül fel, hogy kötelező-e a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd jelenléte a tárgyaláson egyrészt a törvényszék, mint elsőfokú bíróság előtt folyó eljárásokban pusztán azért, mert ilyenkor a védő jelenléte a Be. 44.§ g) pontja és a 427.§ (5) bekezdés a) pontja alapján kötelező, másrészt ettől függetlenül azokban az ügyekben amikor a bűncselekményre a törvény öt évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztés kiszabását rendeli és emiatt a Be. 44.§ a) pontja alapján kötelező a védő részvétele a büntetőeljárásban.

Álláspontom szerint az eljárás tárgyát képező bűncselekmény törvényi fenyegetettsége is független a jogi személlyel szembeni büntetőjogi intézkedés potenciális alkalmazásától, így a terhelt védőjének kötelező jelenléte nem generálja a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd kötelező jelenlétét. Figyelemmel azonban arra, hogy a törvény külön rendelkezése alapján - tehát a bűncselekménytől és a terhelttől független okból - kötelező a védő jelenléte a törvényszéken elsőfokon indult büntetőügyekben, a Jszbt. 9.§ (5) bekezdése folytán csak arra a következtetésre lehet jutni, hogy a magasabb bírói fórumon indult büntetőügyekben a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd tárgyaláson történő jelenléte kötelező. Mindez azt jelenti, hogy a járásbíróság előtt folyamatban lévő büntetőügyek esetén még kötelező védelem esetén is a tárgyalási szakban elegendő értesíteni a jogi személy érdekében eljáró ügyvédet, míg a törvényszék által tárgyalta elsőfokú ügyekben idézni kell. Jóllehet e különbségtétel az egyes bírósági szinteken indult ügyek között indokolatlan, az eljárási szabályokból álláspontom szerint ez vezethető le. Hangsúlyozandó azonban, hogy az előkészítő ülésen az ilyen ügyvéd részvétele feltétlenül kötelező. Nyilvánvalóan amellet is szólhatnak érvek, hogy a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd a tárgyaláson is kötelezően legyen jelen függetlenül az eljáró bíróság hatáskörétől, azonban az mindenképp rögzíthető, hogy mindez legalábbis járásbíróság előtt

folyamatban lévő büntetőügyben nem elvárt, hiszen a tárgyalásról való távolmaradása a tárgyalás megtartására és az intézkedés alkalmazására nincs hatással.

III. 3. 3. A jogi személy érdekében eljáró ügyvéd személyének kijelölése

A Jszbt. 9.§ (2) bekezdése a Be.-vel összhangban rendelkezik arról, hogy tárgyalásai szakban a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd kirendelése a bíróság, kijelölése az eljáró bíróság székhelye szerint illetékes területi ügyvédi kamara feladata. Ennek ellenére - a Be. hatálybalépésével egyidejűleg bekövetkezett jogszabálmódosítás óta - a védők kijelölésével ellentétben a jogi személyek érdekében eljáró ügyvédek kamara általi kijelölése nem lehetséges, mely feltehetően informatikai feltételek hiányára vezethető vissza. Ezekben az esetekben a bíróság kénytelen kijelölni a jogi személy érdekében eljáró ügyvédeket.

IV. Az előkészítő ülésből fakadó problémák

Az előkészítő ülésnek az új alaki jogi kódexben elfoglalt szerepénél, kiemelkedő súlyánál fogva aligha lehet eltúlzott jelentőséget tulajdonítani. Az új törvényi szabályozás talán legfőbb koncepcionális változása ugyanis a korábbi törvényben teljesen más tartalommal és marginális jelentőséggel bíró előkészítő ülés funkciójának átértelmezése volt, mellyel a törvényhozó az eljárások egyszerűsítésének és gyorsításának igényével fellépve, gyakorlatilag pergazdaságossági és időszerűségi okok miatt a korábbi szabályozásánál jóval nagyobb teret adott a terhelten való együttműködésnek.

Újraszabályozott jogintézményként az előkészítő ülés a vádemelés után a tárgyalás előkészítése érdekében tartott nyilvános üléssé vált, amely a megfelelő eljárási garanciák biztosítása mellett a vád tárgyát beismerő, és be nem ismerő terhelt esetében is lehetőséget teremt a bírósági eljárás egyszerűsítésére, gyorsítására. A bűncselekmény elkövetését beismerő vádlott egyúttal lemondhat a tárgyaláshoz való jogáról, amellyel megteremti annak lehetőségét, hogy az ügyében a bíróság már az előkészítő ülésen meghozza az ügydöntő határozatot. A bűnösségét be nem ismerő vádlott esetében pedig érvényesül a perkoncentráció elve, vagyis e vádlott büntetőjogi felelősségének megállapítására irányuló bizonyítás terjedelmének és menetének meghatározására nyílik lehetőség a vád tárgyává tett

cselekménnyel összefüggésben valósnak elfogadott tények megjelölésével, bizonyítási indítványok megtételénél, vagy ellenkezőleg egyes bizonyítékok kirekesztésének indítványozásával.²⁷

Az új jogintézmény amellet, hogy az úgynevezett többvádoltas ügyekben a bűncselekmény elkövetését beismerő és be nem ismerő vádlott-társak esetén az ügyek eltérő eljárási „kifutása” miatt sajátos eljárásjogi kérdéseket is felvet, az idő- és költségmegtakarítás lehetőségét is magában hordozva a közgazdaságtan oldaláról is vizsgálható.

Jelen dolgozatnak nem célja, és terjedelmi okoknál fogva nem is lehet célja az előkészítő ülés intézményének bemutatása. Ehelyütt csupán azon eljárási probléma felvetésére nyílik lehetőség, amely a többvádoltas, közös cselekvőséggel érintett vádlottak esetében az egyes vádlottakat érintő ítélethozatal következtében jelentkezik akkor, amikor a többi vádlottal szemben folyamatban van még az eljárás. A kérdés jelentőségét mutatja, hogy bírói kezdeményezésre a Be. kérdéses szakaszai esetleges alaptörvény-ellenességét az Alkotmánybíróság is vizsgálta.²⁸ Emellet az előkészítő ülés hatékonyság talaján álló közgazdaságtani vizsgálata csak látszólag tűnik feleslegesnek az eljárásjogi megközelítés esetén, e nézőpontok között kapcsolódások vannak, így az előkészítő ülés, illetve az azon hozott terhelti döntés rövid közgazdaságtani vizsgálata sem nélkülözhető.

IV. 1. A többvádoltas ügyekben megtartott előkészítő ülésen felmerülő eljárásjogi problémák

IV. 1. 1. Az ítélettel lezárt ügyekben szereplő elítéltek vallomásának felhasználása a további bizonyítási eljárás során

Jogalkalmazói szempontból az előkészítő ülés legtöbbször akkor válik problematikussá, ha több vádlottal szemben zajlik a büntetőeljárás és a vádlottak egyike, vagy némelyike vonatkozásában az előkészítő ülésen ügydöntő határozat meghozatalára kerül sor, míg a másik, illetve a többi vádlott esetében jellemzően a bűnösség be nem ismerése miatt folyamatban marad az eljárás.

---

²⁷ Lásd erről a 2017. évi XC. törvény indokolásának 499.§-hoz tartozó részét, valamint a hasonló tartalommal bíró a 2020. évi XLIII. törvény végső előterjesztői indokolása a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról című javaslat (a továbbiakban: Javaslat) 205., 206. és 209.§-hoz tartozó részeit.

²⁸ A Fővárosi Törvényszék 7.B.254/2020/35. számú végzése alapján. Az ügyben 26/2021. (VIII. 11.) számon született AB határozat. A határozat és az indítvány kereshető és megtekinthető az Alkotmánybíróság honlapján (www.alkotmanybirosag.hu) Az indítványról és a határozatról annak jelentőségénél fogva a 3.2. fejezetben bővebben lesz szó.

E többvádoltas ügyekben gyakran előforduló eset oka, hogy a bűnösség beismerése és a beismeréssel érintett körben a tárgyaláshoz való jogról történő lemondás a Be. 504.§ (2) bekezdésében írt feltételek teljesülése a bűnösséget beismerő nyilatkozat elfogadását hozza magával, és a vádlott büntetés kiszabási körülményekre történő kihallgatását követően a Be. 504.§ (6) bekezdése alapján megteremti a jogi alapját az ítélet előkészítő ülésen történő meghozatalának. Ebben az esetben a bíróság a vádirati tényállás megalapozottságát és a bűnösség kérdését nem vizsgálja [Be. 500.§ (1) bekezdés b) pont]. A bírói gyakorlat viszonylag egységes a tekintetben, hogy nem lát érdemi lehetőséget a bűnösséget beismerő nyilatkozat elfogadásának megtagadására pusztán azért, mert a több vádlottal szemben folyamatban lévő ügyben egyes vádlottak beismernek, míg mások tagadják a cselekmény elkövetését, így esetükben bizonyítás felvétele szükséges. Ezt igazolja, hogy a törvényhozó az elkülönítés lehetőségét az ilyen ügyekben kifejezetten megengedi, hiszen a Be. 503.§ (2) bekezdése akként rendelkezik, hogy ha az eljárás több vádlott ellen folyik és az elkülönítés egyéb feltételei fennállnak, a bíróság az ítélet kihirdetése érdekében az előtte folyamatban lévő ügyeket a bűnösségét beismerő vádlott tekintetében elkülönítheti.

Fenti törvényi szabályozás eredményeképp viszonylagos gyakorisággal fordul elő az az eset, amikor a bizonyítási eljárás során az „eljárásban maradó” vádlottak védekezésének és az „elítéltté vált” vádlottak vallomásának összevetése szükséges, esetlegesen ezen eljárási szereplők szembesítését kell elvégezni, emiatt az előkészítő ülésen elítélt terheltek vallomásának beszerzése, de legalábbis korábbi vallomásának felhasználása szükséges. Az elkülönítés folytán az ügyazonosság megszűnik, így a már lezárt eljárásban szerepelt elítéltek (korábbi vádlottak) vallomásának automatikus felhasználására attól függetlenül nincs lehetőség, hogy azokat a nyomozó hatóság vagy a bíróság törvényesen, vagyis igazoltan az előírt terhelti figyelmeztetéseket követően szerezte be. Az ilyen elítéltek a tovább folytatódó „alap” büntetőeljárásban a későbbiekben csak tanúként vehetnek részt.

Ilyenkor alapvetően két eset lehetséges: Az egyik, hogy a tárgyalással érintett vádlottak vagy akár védőik ragaszkodnak az elítélti pozícióba került korábbi vádlottak - értelemszerűen már - tanúkénti kihallgatásához, ilyen esetben idézni kell őket és tanúként történő kihallgatásuk útján lehet biztosítani az eljárással érintett vádlottak védekezéshez fűződő jogának gyakorlását. Ebben az esetben azonban figyelemmel kell lenni arra, hogy e tanú a vallomástételt a Be. 172.§ (1) bekezdés

b) pont bc) alpontja alapján megtagadhatja, amely azonban nem akadályozza annak, hogy a bíróság a korábbi vallomását a Be. 177.§ (5) bekezdése alapján felhasználja.

A másik eshetőség, amikor a tanú vallomása szükséges ugyan a bizonyításhoz, de a tanú tárgyaláson történő kihallgatása nem indokolt és azt a bíróság sem tartja szükségesnek, valamint azt az ügyész, a vádlott és a védő sem indítványozza; ilyen esetben ugyanis a tanú korábban tett vallomása hivatalból vagy indítványra ismertethető, felolvasható, a jegyzőkönyvvezetővel felolvastatható. E körben az alábbiak érdemelnek kiemelés:

A Be. 527.§ (2) bekezdése 2020. június 18. napjáig a tanú korábban tanúként tett vallomásának a felhasználhatóságáról (lényegének ismertetéséről, felolvasásáról, felolvasatásáról) rendelkezett, a törvény szövegén a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készültségről szóló 2020. évi LVIII. törvény 387.§-a módosított, majd azt e módosítással egyezően szövegezte meg a Be. átfogó változtatását hozó, a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2020. évi XLIII. törvény 210.§-a is. A tanú korábban tett tanúvallomása kitétel helyett ettől az időponttól a tanú korábban tett vallomása kifejezés szerepel. A különbség jelentős, mert utóbbi szabályozásába a tanú korábban bármilyen eljárási pozícióban tett vallomása, tehát akár terheltként tett vallomása is beleértendő, így a Be. módosított 527.§ (2) bekezdése megnyitotta az utat a tanú idézése és tárgyaláson történő kihallgatása hiányában a korábban általa terheltként - akár a nyomozás során gyanúsítottként, akár az előkészítő ülésen vádlottként - tett vallomása felhasználhatósága felé. A 2020. június 18. napját megelőző szabályozás szerint mindez csak a tanú korábbi tanúvallomása esetén volt lehetséges, ezért az előkészítő ülésen elítélt terheltet vallomása felhasználhatósága érdekében tanúként mindenképp idézni kellett a tárgyalásra.²⁹

A szabályozás hátterében egyrészt tehát az áll, hogy Be. 527.§ (2) bekezdése értelmében immár a tanúnak a korábban tett vallomása alatt az eljárás korábbi szakaszában eltérő pozícióban tett

---

²⁹ A törvényhozó célja leginkább a Javaslathoz 210.§-hoz tartozó részeiből tűnik ki. Eszerint „[a] Javaslathoz e körben bővíti a hatályos szabályozást azzal, hogy megteremti a lehetőséget a tanú korábban nemcsak tanúként tett vallomásának a hivatalból vagy indítványra történő felolvasására, jegyzőkönyvvezetővel való felolvasatására, illetve a vallomás lényegének az ismertetésére. Abban az esetben tehát, ha a tanú vallomása a bizonyítás szempontjából releváns és azt értékelni kell, azonban a tanú tárgyaláson való személyes megjelenése és ilyen formában történő kihallgatása - a vallomás tartalmára figyelemmel - szükségtelen, a vallomás ismertethető. Miután a szabályozás a bizonyítás kereteit jelentősen érinti, az a közvetlenség elvének korlátozását eredményezi, ezért garanciális szempontból az eljárás résztvevőinek ún. „vétójoga” van, vagyis ha a bíróság vagy az eljárás megnevezett résztvevői közül bárki a tanú személyes kihallgatását igényli, a vallomás felolvasására, felolvasatására illetve lényegének ismertetésére nem kerülhet sor.”

valamennyi vallomása értendő, másrészt pedig az, hogy a tanúi minőség nem tekinthető azonosnak a tanú megjelenési kötelezettségével. Álláspontom szerint szükséges azonban, hogy az eljárási „pozícióváltásnak” nyoma legyen; amennyiben az ilyen elítélt tanúkenti kihallgatása elengedhetetlen, pervezető végzéssel el kell rendelni a tanúként történő kihallgatását, hiszen korábban nem szerepelt tanúként az ügyben, illetve akkor, ha kihallgatása helyett elegendő a vallomásának valamilyen formában történő felhasználása, a vallomás ismertetését, felolvasását, felolvastatását megelőzően pervezető végzéssel meg kell állapítani, hogy a tanú vallomása szükséges a bizonyításhoz.

A fentebb írtak abban az esetben is irányadók, ha a vádlottak terhére rótt magatartások közös cselekvőséget nem alkotva kapcsolódnak egymáshoz - például a közbizalom elleni bűncselekményekért felelősségre vonható, azonban ténylegesen az adókijátszásról nem tudó „stróman” ügyvezetők és a gazdasági társaságot ténylegesen irányító, adójogi kötelezettségüket szándékosan elmulasztó terheltek esetében - és abban az esetben is, amikor a vádlottak cselekvősége közös - például együttesen megvalósított költségvetést károsító bűncselekmény esetén, függetlenül attól, hogy az adóhatóságot az eredmény előidézésre alkalmas módon ténylegesen ki téveszti meg.

Fentieket összegezve amennyiben a többvádoltas büntetőügyben a közös cselekvőségű vádlott/vádlottak egy körére a bíróság elkülönítést követően ítélethozatallal befejezi az eljárást, a többi vádlottra pedig folytatja, az ügydöntő határozattal lezárt eljárásban szerepelt elítélt a többi vádlottal szemben folytatott büntetőeljárásban kizárólag tanúként vehet részt, akinek a megidézése csak abban az esetben kötelező, amennyiben azt az eljárás résztvevői közül bárki indítványozza, egyéb esetekben vallomása a Be. 527.§ (2) bekezdés b) pontja alapján felhasználható.

Említést érdemel végül, hogy ugyanilyen helyzet adódhat, ha a vádlott a vád tárgyává tett bűncselekményben a tárgyaláson ismeri be a bűnösségét. Ekkor ugyanis a Be. 524.§ (1) bekezdésének alkalmazása folytán a bűnösséget beismerő nyilatkozata - a Be. 504.§ (1)-(3) bekezdéseiben foglaltak teljesülésekor - ugyanúgy elfogadható, mint ha a nyilatkozat megtételére részéről az előkészítő ülésen került volna sor³⁰, és a vádlott büntetés kiszabási körülményekre történő kihallgatását követően

---

³⁰ Az egyedüli különbség, hogy a vádlott ilyenkor értelemszerűen már nem a tárgyaláshoz való jogáról, hanem a további bizonyítási eljárás lefolytatásáról mond le.

a bizonyítási eljárás a Be. 524.§ (2) bekezdése alapján befejezhető, melyet követően az általános szabályok szerint ügydöntő határozat hozható. Többvádoltas ügyben a bűnösséget beismerő vádlott esetében azonban ebben az esetben is csak elkülönítést követően fejezhető be a büntetőeljárás, melynek folytán a lezárt ügyben elítélt vallomásának felhasználása, illetve esetlegesen a tanúként történő kihallgatása ugyanúgy szükséges lehet.

IV. 1. 2. A folyamatban maradó eljárásban érintett vádlottak magatartásának szerepeltetése az ügydöntő határozatban

Jelen esetben a jogalkalmazó számára a nehézség abból adódik, hogy a Be. 500.§ (2) bekezdés b) pontja értelmében, ha a bíróság a vádlott bűnösség beismerésére vonatkozó nyilatkozatát elfogadja, a vádirati tényállás megalapozottságát és a bűnösség kérdését nem vizsgálja. Az eljárásjogi törvény nem hagy kétséget a felől, hogy ez érdeemben a váddal egyező tényállást jelent.³¹ Abban az esetben, ha a vádlottak cselekvősége összefügg, vagy akár közös, gyakorlatilag a jogerős ítélettel nem érintett vádlottak cselekvőségének érintése nélkül a tényállás megállapítása nehezen képzelhető el. A jelenség korántsem újkeletű, az egyes vádlottak esetében a büntetőügy elkülönítésével korábban is előállt, azonban az előkészítő ülés megteremtésével és azon az ítélet meghozatalának lehetőségével gyakoribbá vált. Nyilvánvaló ugyanakkor, hogy a korábban hozott ítélet nem vonatkozik a további bizonyítási eljárásban szereplő vádlottakra, az ő büntetőjogi felelősségük vonatkozásában nem foglalhat állást.

A polémiát tudomásom szerint a bírói gyakorlat többnyire úgy oldja meg, hogy a bűnösséget beismerő nyilatkozatot tevő vádlottak esetében a beismeréssel érintett körben csak a szükséges mértékben szerepelteti az ítélettel nem érintett - be nem ismerő - vádlott(ak) magatartását, azonban az ítélet tényállási részében rögzíti, hogy e vádlott(ak)ra nézve a büntetőeljárás még folyamatban van, büntetőjogi felelősség(ük) megállapítására ez idáig nem került sor.

---

³¹ Ilyen következtetés vonható le a Be. 505.§ (1) bekezdéséből, miszerint bűnösség beismerése és a bűnösséget beismerő nyilatkozat elfogadása esetén csak a vádirati tényállás megalapozottságát nem érintő bizonyítási vagy bizonyíték kirekesztési indítvány terjeszthető el; a Be. 521.§ (1) bekezdéséből, miszerint bűnösséget beismerő nyilatkozat elfogadása esetén tárgyaláson - e bűncselekmény vonatkozásában - a vádirati tényállás megalapozottságára nem folytatható le további bizonyítás, valamint a Be. 580.§ (2) bekezdés b) pontjából is, miszerint, ha a bíróság a vádlott bűnösséget beismerő nyilatkozatát végzéssel elfogadta, nincs helye fellebbezésnek többek között a váddal egyező tényállás miatt.

IV. 1. 3. Az Alkotmánybíróság határozata a többvádoltas ügyekben az előkészítő ülésen hozott ügydöntő határozat kapcsán

Az előző pontokban írtak alapján tehát nincs törvényi akadály az előkészítő ülésen, illetve később a tárgyaláson az ügy beismerésen alapuló, vádlottak szerinti „szétválasztásának” és akár az összefüggő, akár a közös cselekvőséggel vádolt terheltek esetében eltérő eljárási jogkövetkezmények alkalmazásának; vagyis egyes vádlott vagy vádlottak vonatkozásában az eljárás ítélettel történő befejezésének, míg a tárgyalási szakban maradt további vádlott(ak) esetében bizonyítás felvételének. Az ilyen eljárás során a korábban beszerzett személyi bizonyítékok sem vesznek el, a korábbi terhelti vallomások - immár tanúi pozícióban - felhasználhatók, a korábbi terheltek tanúként kihallgathatók, legfeljebb az okozhat problémát, hogy az ügydöntő határozatban nem érintett vádlottak magatartásának leírása, amennyiben elengedhetetlenül szükséges, hogy szerepeljen a tényállásban. Az a tény, hogy erre a hatályos jog lehetőséget biztosít, azonban nem jelenti egyszersmind azt, hogy ezen eljárás az egymással szoros anyagi jogi összefüggést mutató vádlotti cselekmények esetén nem vethet fel aggályokat. Ezt észlelte a Fővárosi Törvényszék bírója, amikor az előtte indult ügyben előkészítő ülésen meghozott végzésével az Alkotmánybíróságnál egyedi normakontroll eljárást kezdeményezett arra hivatkozva arra, hogy olyan jogszabályt kellene használnia, amelynek alaptörvény-ellenességét észlelte³². Az ügyben 2021. július 6-án született III/2019/2021. ügyszám alatt döntés: ez közzétételére tekintettel a fentebb már megjelölt 26/2021. (VIII. 11.) AB határozat. A bírói kezdeményezés folytán indult eljárásban az Alkotmánybíróság nem találta ugyan megállapíthatónak a Be. vonatkozó törvényhelyeinek alaptörvény-ellenességét, az összefüggő, különösen a közös cselekvőséggel vádolt vádlottakkal szemben indult ügyek, így akár a többvádoltas költségvetést károsító bűncselekmények miatt indult büntetőügyek érintettsége folytán mind az indítvány, mind a határozat rövid bemutatása szükségesnek látszik.

Az indítvány alapját egy olyan több vádlottal szemben folyamatban lévő büntetőügy képezte, amelyben két vádlott cselekvősége anyagi jogi szempontból egymással szoros kapcsolatban állt, hiszen az ügyészség az egyiküket befolyással üzérkedés büntetével, míg másikat befolyás vásárlásának büntetével vádolta, és míg előbbi vádlott az előkészítő ülésen nem ismerte el a bűnösségét, utóbbi vádlott azt a vádirattal egyezően beismerte, lemondott a tárgyaláshoz való

---

³² Lásd a 28. lábjegyzetben írtakat

jogáról, mely mellett terhelő előadást tett a cselekménnyel érintett vádlott-társára. A problémát a perbíróság szerint az okozta, hogy a bíróság a befolyás vásárló beismerésének elfogadásával - amikor tényként fogadja el, hogy a vádlott azért adott át a pénzt a társának, hogy az a befolyását jogtalan módon érvényesítse - szükségszerűen véleményt mond egyúttal a befolyással üzérkedésről is, hiszen vádlottanként az egy mozzanatú cselekmény két elkövetési oldalát értékeli.

Mindezek miatt, álláspontja szerint, a beismerés elfogadása az alapvető jogok összeütközését vetheti fel azokban az ügyekben, ahol a vádlottak cselekménye anyagi jogi szempontból szoros kapcsolatban áll. A Be.-ben lévő kizáró rendelkezése hiányában ugyanis ugyanazon bírói tanács fog eljárni a tárgyalási szakban és hoz majd ítéletet, amely az előkészítő ülésen már megnyilvánult a rendelkezésre álló bizonyítékok tekintetében, hiszen értékelte, hogy azok alátámasztják-e a beismerő vádlott esetében a bűnösség kimondását. Ezáltal pedig a bíró úgy folytatja le az eljárásban részes vádlottak esetében a büntetőeljárást, hogy előtte előzetesen a bűnösség kérdésében a vádlott-társ felelősségéről döntött. Az indítványozó ezáltal gyakorlatilag a bíró többes szerepére hivatkozott. Mindezek alapján - analógiát keresve a nyomozási bíró eljárásával és megjelölve az annak kapcsán hozott alkotmánybírósági határozatokat - jutott arra a következtetésre, hogy azon többvádlottas büntetőügyekben, ahol a vádlottak cselekvése szorosan összefügg és az elkövetési magatartás egymást kiegészíti, sérül a pártatlan bírósághoz való alapvető jog, ha a bírói tanács az előkészítő ülésen az ügy iratai alapján a vádlott beismerését elfogadja, majd ezt követően ugyanazon bírói tanács folytatja le a tárgyalást a bűnösségüket el nem ismerő vádlottak vonatkozásában, és a bizonyítás körét ugyanazon ügyiratok képezik.

A másik oldalról a beismerés elfogadásának megtagadása az ügy észszerű időn belüli elbírálásának jogalkotó által is deklarált kívánalmába ütközik, amellet, hogy a beismerés elfogadása megtagadására igazból nincs lehetőség csupán azért, mert az előkészítő ülésen az egyes vádlottak máshogy védekeznek: bűnösségüket beismerik, avagy tagadnak.

Az előterjesztő bíróság álláspontja szerint az Alaptörvényből levezethető alkotmányos követelmények a Be. alkalmazása során az alábbi két módon juttathatók érvényre: Az egyik esetben az Alaptörvény rendelkezéseivel összefüggésben úgy kell értelmezni a Be. 504.§ (2) bekezdését, hogy a beismerés elfogadását a bíróságnak meg kell tagadnia, ha több vádlott ellen folyó ügyben a vád tárgyává tett

bűncselekmények szoros kapcsolatára figyelemmel az elfogadás esetén a pártatlan bírósághoz való jog sérülne. A másik értelmezési lehetőség, hogy a beismerés elfogadásának ilyen esetben ugyan van helye, de alkotmányos követelmény, hogy a több vádlott ellen folyó büntetőügy elintézésében a vád tárgyává tett bűncselekmények szoros kapcsolata esetén ne vegyen részt olyan bíró, aki az előkészítő ülés során beismerés elfogadásáról döntött.

Mindezek alapján a bíró az eljárás felfüggesztése mellett a Be. 503.§ (2) bekezdése, az 504.§ (1)-(6) bekezdései és az 505.§ (4) bekezdése alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló eljárást kezdeményezett az Alkotmánybíróságnál - figyelemmel arra, hogy az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény 25.§ (1) bekezdése kizárólag jogszabályok megsemmisítése kezdeményezésére ad lehetőséget.

Az Alkotmánybíróság mindenekelőtt kifejtette, hogy a bűnösség beismeréséhez fűződő joghatások meghatározása, a bűnösség beismerése esetén a bíróság eljárására irányadó szabályok kidolgozása az állami büntetőpolitika körébe eső, a jogalkotó döntési kompetenciájába tartozó kérdés. Az alkotmányjogi vizsgálat tárgya ezért nem a szabályozás helyessége, célszerűsége vagy hatékonysága, hanem csupán a szabályozás Alaptörvény rendelkezéseivel való összhangja lehet. Ennek előre bocsátásával került sor annak az elemzésére, hogy a több vádlott ellen folyó eljárásokban sérti-e a be nem ismerő terhelt pártatlan bírósághoz való jogát az, ha büntetőjogi felelősségéről az a bíró dönt, aki - akár egymással szoros összefüggésben lévő bűncselekmény esetén - a beismerő terhelt nyilatkozatát elfogadta, és arra figyelemmel ítéletet hozott. Az Alkotmánybíróság a pártatlanság követelményének érvényre jutását a bírói többes szerep fennállása kérdése felől közelítette meg.

Az Alkotmánybíróság a bíró többes szerepvállalását a büntetőeljárásban már több határozatában vonta érdemi vizsgálat alá, amelyek leghangsúlyosabban a nyomozási bírói eljárást érintő határozatokban - a 34/2013 (XI. 22.) AB határozatban és a 21/2016 (XI. 30.) AB határozatban - jelentkeztek. Előbbi határozat a korábbi eljárásjogi norma kizárási szabályát a vádirat benyújtása előtt az - akkori terminológiával - előzetes letartóztatás egy éven túli meghosszabbítására irányuló eljárást lefolytató törvényszéki egyesbíró esetében is irányadónak tekintette, míg utóbbi határozat olyan alkotmányos követelményt fogalmazott meg, amelynek értelmében a büntetőügy további elintézésében nem vehet részt olyan bíró, aki az eljárás bármely korábbi szakaszában, így akár a

nyomozás során bíróként járt el. E határozatok okfejtése mögött annak a belátása húzódik, hogy „a vádemelés előtt a gyanú megalapozottságát illetően a bizonyítékokról való előzetes állásfoglalás csakúgy, mint a büntetőügyre vonatkozó olyan adatok megismerése, amelyeket a tárgyalás során nem használnak fel bizonyítékként, mind olyan körülményeknek tekinthetőek, amelyek alapján a nyomozási bíró jogkörében korábban eljáró ítélkező bíróság tagjainak pártatlanságát kétely övezheti.”³³

Jelen esetben azonban nem arról van szó, hogy a perbíró a vádemelést megelőzően járt el, vagyis a többesnek tekintett szerepvállalása nem az eljárás különböző szakaszaiban jelentkezett, hanem már vádemelés után. Mivel azonban a büntetőeljárás vádemelés utáni szakaszában nem merülnek fel aggályok sem a bizonyítékok megismerhetősége, sem a megalapozott gyanú megállapítása körében, nem sérül a pártatlanság követelménye, ha a bíró az adott eljárási szakaszon belül tölt be több funkciót: így - és itt az Alkotmánybíróság szintén korábbi döntéseire hivatkozott - például dönt a letartóztatás kérdésében és az ügy érdekében.

Ezek után vizsgálta az Alkotmánybíróság, hogy az előkészítő ülésen való és az ügy érdekében történő döntés során a bíró egyáltalán különböző funkciókat lát-e el az adott büntetőügyben, mely kérdést nemlegesen válaszolta meg abból kiindulva, hogy a vádemeléssel az ügy urává előlépett bíró feladata az önálló és más eljárási funkcióktól elkülönült ítélkezés, melyet a vádemeléstől kezdődően az elsőfokú határozat meghozataláig köteles a Be. előírásainak megfelelően teljesíteni. A büntetőeljárás ezen ún. bírósági szakasza magában foglalja az előkészítő ülést is, mely a büntetőeljárás bírósági szakaszának szerves része, az annak során és majd a tárgyaláson történő eljárás ezért nem eredményezi a bírói szerepek megkettőződését.

Végül további megközelítési lehetőséget teremtett az előkészítő ülés és a tárgyalás közötti disztinkció a bizonyítás felvétele oldaláról megközelítve. Az előkészítő ülésen a bűnösség beismerése körében a büntetőjogi felelősséget nem érintő, korlátozott terjedelmű bizonyításra van lehetőség, melynek célja mindössze az, hogy a bíróság a bűnösséget beismerő nyilatkozat elfogadásáról vagy a beismerő nyilatkozat elfogadásának megtagadásáról megalapozott döntést tudjon hozni. Az előkészítő ülésen a bíróság mindössze a beismerés törvényi feltételeinek a meglétét ellenőrzi. Amennyiben a bíróságnak

---

³³ 34/2013 (XI. 22.) AB határozat [53] bekezdés

a vádlott beismerésének hitelességével kapcsolatban kételye támad, azt kell megállapítania, hogy a beismerés elfogadásának a feltételei hiányoznak és a bűnösséget beismerő nyilatkozat elfogadását meg kell tagadnia. Ezzel szemben bizonyítékértékelési tevékenység csupán a tárgyaláson folytatható a büntetőjogi főkérdés mikénti eldöntése céljából. Annak keretében érvényesül a Be. 167.§ (4) bekezdésében foglalt kiváncsóság, miszerint a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a bizonyítékokat egyenként és összességükben szabadon értékeli, a bizonyítás eredményét az így kialakult meggyőződése szerint állapítja meg. Tekintettel arra, hogy a bíróság az előkészítő ülés keretei között ilyen bizonyítékértékelési tevékenységet nem végez, nem is a lefolytatott teljes körű bizonyítás vezet a beismerő terhelt büntetőjogi felelősségének a megállapításához. Ebből a gondolatmenetből jut el az Alkotmánybíróság arra a következtetésre, hogy „az előkészítő ülésen - a Be. 167.§ (4) bekezdése szerinti bizonyítékértékelési tevékenység hiányában - nem folytatható olyan bizonyítás, amelynek eredményeként a beismerő terhelt bűnösségével összefüggésben a bíróságnak, az eljáró bíróság bármely tagjának saját meggyőződése alakulhatna ki. Ilyen előzetes bírói álláspont hiányában pedig nem áll fenn olyan objektív körülmény, amely a bíróság döntéshozatalát az egyéb terhelteket érintően szükségszerűen meghatározná, és amely miatt a bíró pártatlansága megkérdőjelezhetővé válna.”³⁴ Következésképpen a bíróság pártatlansága a bűnösséget be nem ismerő terhelt büntetőjogi felelősségének a vizsgálatában még akkor sem kérdőjelezhető meg, ha a vádlottak cselekvősege szorosan összefügg, és az elkövetési magatartás egymást kiegészíti.

A bíróságnak a terheltek büntetőjogi felelősségét minden esetben az adott terhelt vonatkozásában, önállóan kell vizsgálnia. Így, ha az eljárás több terhelt ellen folyik, az egyik terhelt büntetőjogi felelősségének - akár a bűnösséget beismerő nyilatkozaton nyugvó - megállapítása nem mentesíti a bíróságot az egyéb terhelt(ek) büntetőjogi felelősségét érintő teljes körű bizonyítás és mérlegelés kötelezettsége, a büntetőjogi felelősség személyhez kötődő elbírálása alól. Önmagában ezért sem sérül a pártatlan bírósághoz való jog pusztán amiatt, mert utóbb, a tárgyalás eredményeként a vádlott(ak) ügyében olyan bíró ítélezik, aki korábban, az előkészítő ülésen a bűnösséget beismerő vádlott(ak) nyilatkozatát elfogadta, és a büntetőjogi felelősség(ük)ről ítélettel határozott.

Az Alkotmánybíróság végezetül a rendes és a rendkívüli jogorvoslatok szabályozása körében meglévő garanciális rendelkezésekre mutatott rá, valamint arra, hogy ha a bűnösségét be nem ismerő terhelt

---

³⁴ 26/2021. (VIII. 11.) AB határozat [85] bekezdés

mindezek ennek ellenére úgy véli, hogy az eljáró bírótól az ügy elfogulatlan megítélése egyéb okból nem várható, a Be. 14.§ (1) bekezdés e) pontjára hivatkozással az eljáró bíróval szemben kizárási okot jelenthet be.

V. Az előkészítő ülés és azon hozott terhelti döntés közgazdaságtani mozzatárugói³⁵

Fentebb már utaltunk rá, hogy az előkészítő ülés mind a bűnösségét beismerő és - legalábbis a beismeréssel érintett körben - a tárgyaláshoz való jogáról lemondó vádlott esetén, mind a bűnösségét be nem ismerő vádlott esetén, a büntetőeljárás gyors befejezésének lehetőségével, illetőleg a felesleges bizonyítás elkerülésével lehetőséget teremt az eljárás egyszerűsítésére és gyorsítására, gyakorlatilag a hatékonyság javítására. Az előkészítő ülés azonban nem csak emiatt vizsgálható közgazdasági szempontból is. Legalább ilyen jelentőségű ugyanis, hogy az új szabályozás nagyobb terhelti önállóságot feltételez, nagyobb teret ad a terhelti aktivitásnak, és az eljárás főszereplőjét, a vádlottat a büntetőjogi főkérdés (bűnös/ártatlan) tekintetében a következményekkel járó döntés lehetőségével ruházza fel. A korábbi büntetőeljárás törvény szerint is nyilatkozhatott a vádlott arról, hogy büntetőjogi felelősségét elismeri-e, azonban nyilatkozatának, beismerésének közel sem volt akkora súlya, mint az új szabályozás szerint, ahol a vádlott bűnössége kérdésében adott választól függően más eredménye lehet a büntetőeljárásnak.

A vádlott előkészítő ülésen a bűnössége kérdésében hozandó döntését segíti elő, egyúttal a bíróság büntetés kiszabási tevékenysége törvényes módon történő ügyészség általi befolyásolását jelenti³⁶ a Be. 502.§ (1) bekezdésében írt azon rendelkezés, miszerint az ügyészség indítványt tehet a büntetés vagy intézkedés mértékére, illetve tartamára is arra az esetre, ha a terhelt az előkészítő ülésen a bűncselekmény elkövetését beismeri.

---

³⁵ A büntetőjog joggazdaságtani elemzése a közgazdaságtanon belül az utóbbi évtizedekben önálló irányzattá fejlődött, mely nagyrészt a büntetőjog és a büntetőeljárás jog intézményeinek, valamint a bűnüldöző szervek tevékenységének közgazdaságtan oldaláról történő vizsgálatát végzi. Az irányzat eredményeinek összefoglalásáról lásd: Szalai Ákos: A büntetőjog közgazdaságtani elemzése c. tanulmányát, In: Pázmány Law Working Papers 2018/16, kiadja: Pázmány Péter Katolikus Egyetem. (A tanulmány letölthető a <http://plwp.eu/evfolyamok/2018-02/223-2018-16> helyről.) A Szerző által tárgyalt közgazdaságtani modellek némelyike álláspontom szerint alkalmazható az előkészítő ülésre is, és az az egyes terhelti döntések magyarázatául is szolgálhat. E fejezetben e közgazdaságtan által kidolgozott modellek közül az előkészítő ülés vonatkozásában relevanciával bírók megjelölésére kerül sor.

³⁶ Az ügyészi indítvány kapcsán a törvény miniszteri indokolása használja ezt az első olvasatra furcsának tűnő, ám találó kifejezést. Lásd 502.§-hoz tartozó indokolás.

E rendelkezés közgazdasági szempontból máshogy hat a kockázatkerülő és a kockázatkedvelő, (vagy másképpen veszteségkerülő) vádlottak esetében. A kockázatkerülő és a kockázatkedvelő bűnöző modellje az előkészítő ülésen bűnösségét beismerő vagy be nem ismerő, tehát a bűnösség kérdésében döntést hozó vádlottra is alkalmazható függetlenül attól, hogy az elítélés esélye ezúttal szűken értelmezendő, már csak a büntetőbíróság általi elítélés esélyében jelentkezik, tehát nem foglalja magában a látenciát, a nyomozás és a vádemelési szak bizonytalanságát. Amennyiben elfogadjuk, hogy a kockázatkerülő bűnöző kedvezőtlenül ítéli meg a büntetés nagyságát, illetve a büntetés esélyének növelését, úgy egy kedvezőbb ügyészi indítvány esetén a bűnösség beismerése vonzó alternatíva lesz számára. Ezért könnyebben ismer be, mond le a tárgyaláshoz való jogáról és vállalja a bűnösítő ítélet meghozatalát annak következményeivel együtt. Ezzel ellentétben, a kockázatkedvelő elkövető modelljéből kiindulva, az ilyen vádlott számára a bűnösség beismerésének lehetősége kevésbé kívánatos, annál fogva, hogy az ilyen elkövetőt a lebukási esély növelése nagyobb arányban riasztja el a büntetés mértékének növelésénél, márpedig a bűnösség beismerése gyakorlatilag a lebukási esély 100%-os mértékének felel meg. Az ilyen típusú vádlott a biztos elítélés miatt kevésbé fog egy előkészítő ülésen bűnösséget beismerő nyilatkozatot tenni, számára inkább a kockáztatás, a bűnössége tagadása, a bizonyítási eljárás lefolytatása lesz kecsegtető - függetlenül, hogy a tárgyalás végeztével esetleges elítélése esetén az ügyész által az előkészítő ülésen indítványozottnál általában nagyobb büntetésre számíthat.

Fentiekből következik, hogy a büntetőjogi szankcióra vonatkozó esetleges ügyészi indítvány annak kedvező mértéke esetén is inkább a kockázatkerülő vádlott vonatkozásában bír jelentőséggel, a kockázatkedvelő vádlott esetében az ilyen ügyészi indítvány csak korlátozottan képes a büntetőeljárást lerövidíteni.

Sajátosan merül fel az előkészítő ülés kapcsán a diszkontálás, vagyis a hosszabb távon jelentkező és a rövid távon érvényesülő hatások összevetésének problémája a felmentésében nem bízó vádlottnál, aki az ügyész által indítványozott - a bíró számára nem kötelező, de orientációs jelleggel bír - szankciót veti össze a jövőbeni bizonytalan szankcióval. Ez a büntetőjogi felelősség megállapítása esetén - minősítés változás hiányában - általában súlyosabb büntetést takar, ám egy elhúzódo eljárásban, enyhítő körülmények felmerülése esetén, vagy enyhébb büncselekmény megállapításakor

enyhébb szankció is kiszabásra kerülhet. Észszerűen feltételezhető tehát, hogy a felmentésében nem bízó vádlott is mérlegel.

Az előkészítő ülés esetében - lévén, hogy az következményeit tekintve egyfajta vádalkuként funkcionál - a vádalkunál írt közgazdaságtani megközelítések is vizsgálhatók. Ilyen az úgynevezett szűrés elmélet is, melynek ide vonatkoztatható tétele szerint az ügyészi vádalkut a magasabb elítélési esélyt feltételező vádlottak, így a bűnösök nagyobb eséllyel fogadják el. Ezért az előkészítő ülés alkalmas lehet a büntetőeljárás elsőfajú hiba - a téves elítélések - lehetőségének csökkentésére, hiszen a bűncselekményt ténylegesen el nem követő vádlottról nehezen feltételezhető, hogy a számára akár enyhe következményekkel járó ügyészi szankció esetén is bűnösséget beismerő nyilatkozatot tesz.

Utóbbi két megközelítés részben ellentétes eredményre is vezethet. Amennyiben a terhelt tart attól, hogy az eljárás elhúzódik, és az ebből fakadó hátrányok jelentősek, illetve számára mindenképpen kedvezőtlenebbek, mint a bűnösség beismerésével nyomban jelentkező hátrányos következmények, egy viszonylag kedvező ügyészi indítvány ismeretében nagyobb eséllyel hajlandó bűnösséget beismerő nyilatkozatot tenni, akár annak ellenére is, hogy az így megállapított - lényegében - vádirati tényállással cselekvősége akár nagyobb körben kerül megállapításra, mint egy esetleges bizonyítási eljárásban eredményeképp. Ez a jelenség esetenként akkor figyelhető meg, amikor az ügyészség a jogi személlyel szemben alkalmazható intézkedésként például pénzbírság kiszabását indítványozza. Ez esetben mivel a Jszbt. 12.§ (4) bekezdése alapján a nyomozó hatóság vagy az ügyészség a nyomozásról, valamint a Jszbt. 13.§ (3) bekezdése alapján az ügyészség a vádemelésről értesíti a jogi személyt nyilvántartó bíróságot, emiatt pedig az eljárás ténye a cégnyilvántartásba bejegyzésre kerül szemben a kiszabott pénzbírsággal, komoly gazdasági érdek fűződhet a vádlott részéről ahhoz, hogy a hozzá kapcsolható gazdasági társaság vonatkozásában a büntetőügy minél korábban befejeződjék, ellenkező esetben a közhiteles nyilvántartásban szerepeltetett eljárás ténye jelentős bizalomvesztést okozhat a gazdasági partnerek, hitelezők oldalán. E jogon kívüli hátrányokat adott esetben súlyosabbnak élheti meg a terhelt, mint az őt érintő büntetőjogi szankciókat, különös tekintettel arra, ha például a bíróság nem tiltja el a gazdálkodó szervezet vezetése foglalkozástól vagy előzetes mentesítésben részesíti. A vádlott által végzett racionális mérlegelés (diszkontálás) ebben az esetben

a bűnös és ártatlan közötti vegytiszta elhatárolás kívánalma, a megfelelő szűrés ellenében hathat - egyúttal plasztikusan mutatva a közgazdasági modellek „sterilitását” is.

Végül szükséges utalni arra, hogy az a tény, hogy a törvényhozó megteremtette a bűnösséget beismerő nyilatkozat elfogadásának feltételeit [Be. 504.§ (2) bekezdés] értelmezhető a tisztességes eljárás lefolytatását garantáló fékek törvénybe építéseként, melyek az ügyészi vád vádlott általi bármely okból vezérelt kritikátlan elfogadása és a bűnösség nem valós beismerése ellenében hatnak. Vagyis a közgazdasági szempontból üdvös hatékonysággal, időszerűséggel, erőforrásokkal való észszerű gazdálkodás kívánalmával ellentétben áll az anyagi igazság érvényre juttatásának követelménye, az igazságszolgáltatásnak a szolgáltatás tárgyában megjelenő jogállami többlet minősége.

VI. Zárszó

A büntetőeljárásjog intézményeinek és törvényi rendelkezéseinek minden büntetőeljárásban egyaránt érvényre kell jutniuk, ilyen értelemben azok függetlenek az egyes bűncselekményektől, melyek elbírálása során alkalmazzák azokat. Ennek ellenére léteznek olyan deliktumok, amelyek sajátosságaiknál fogva többé-kevésbé tipikusnak mondható eljárásjogi problémákat hívnak életre - ilyen a költségvetési csalás büntette is. E tétel helyességének a feltételezésén alapszik jelen dolgozat.

A leggyakrabban előforduló költségvetést károsító bűncselekmény jogalkalmazói specialitása a deliktum anyagi jogi szabályozásából: keretjogszabály jellegéből és törvényi egység konstrukciójából, valamint az ilyen büntetőeljárások általánosságban felmerülő jellemzőiből: a vádlottak nagyobb számából és a mellettük esetenként részt vevő jogi személyek tényéből ered. A dolgozat az ezen okok miatt tipizálható, a jogalkalmazás során felmerülő eljárásjogi kérdéseket igyekezett felvázolni, azokat három központi csomópontba és ennek megfelelő számú fejezetbe rendezve.

A bűncselekmény elbírálása során megvitatásra érdemes eljárásjogi problémák köre azonban korántsem lehet teljes, és az azokra adott válaszok a jogalkotás és bírói jogalkalmazás folytán, valamint akár egy - a kérdéses jogterületet vagy egy eljárásjogi intézményt érintő - alkotmánybírói

döntésnek betudhatóan változhatnak. Ezért a költségvetési csalás eljárásjogi szempontú megközelítése soha nem veszhet az aktualitásából.

Felhasznált irodalom:

- Belovics Ervin, Gellér Balázs, Nagy Ferenc, Tóth Mihály: Büntetőjog I. Általános Rész, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest 2012
- Molnár Gábor: A költségvetést károsító bűncselekmények, XXXIX. fejezet, In: Kónya István (szerk.) HVG-ORAC Jogkódex Magyar Büntetőjog I-III. - új Btk. - Kommentár a gyakorlat számára (Nagy Kommentár), Budapest, 2020
- Polt Péter (Főszerkesztő): Kommentár a büntetőeljárás törvényhez, Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2018
- Schmidt Péter: A költségvetési csalás jelenlegi minősítési, elhatárolási kérdései és bírói gyakorlata, In: Büntetőjogi Szemle 2017/2. szám
- Steiner Gábor: A költségvetési csalás bizonyítási kérdései, In: Büntetőjogi Szemle 2021/1. szám
- Szalai Ákos: A büntetőjog közgazdaságtani elemzése, In: Pázmány Law Working Papers 2018/16
- Kúria Polgári Kollégiuma „A vezető tisztségviselők hitelezőkkel szembeni felelőssége” tárgykörben felállított joggyakorlat-elemző csoportjának összefoglaló véleménye

Felhasznált jogszabályok és bírósági döntések:

- 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 1991. évi XLIX. törvény a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról
- 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról
- 2000. évi C. törvény a számvitelről
- 2001. évi CIV. törvény a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről
- 2001. évi CXXI. törvény Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról
- 2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról
- 2011. évi CLI. törvény az Alkotmánybíróságról
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
- 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

- 2020. évi LVIII. törvény a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készületségről
- 2020. évi XLIII. törvény a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról
- 9/2018. (VI. 29.) LÜ utasítás az előkészítő eljárással, a nyomozás felügyeletével és irányításával, valamint a befejező intézkedésekkel kapcsolatos ügyészi feladatokról
- 26/2021. (VIII. 11.) AB határozat
- 34/2013. (XI. 22.) AB határozat
- 21/2016. (XI. 30.) AB határozat
- 1/2007 BK vélemény az 1998. évi XIX. törvény egyes rendelkezéseinek értelmezéséről
- BH1993. 271.
- BH1993. 218.
- BH2018. 162.
- EBH2015. B.10.
- EBH2019. B.6.
- Fővárosi Törvényszék 7.B.254/2020/35.
- Pécsi Ítéltábla Bpkf.I.315/2019/4.
- Pécsi Ítéltábla Bpkf.I.309/2019/4.